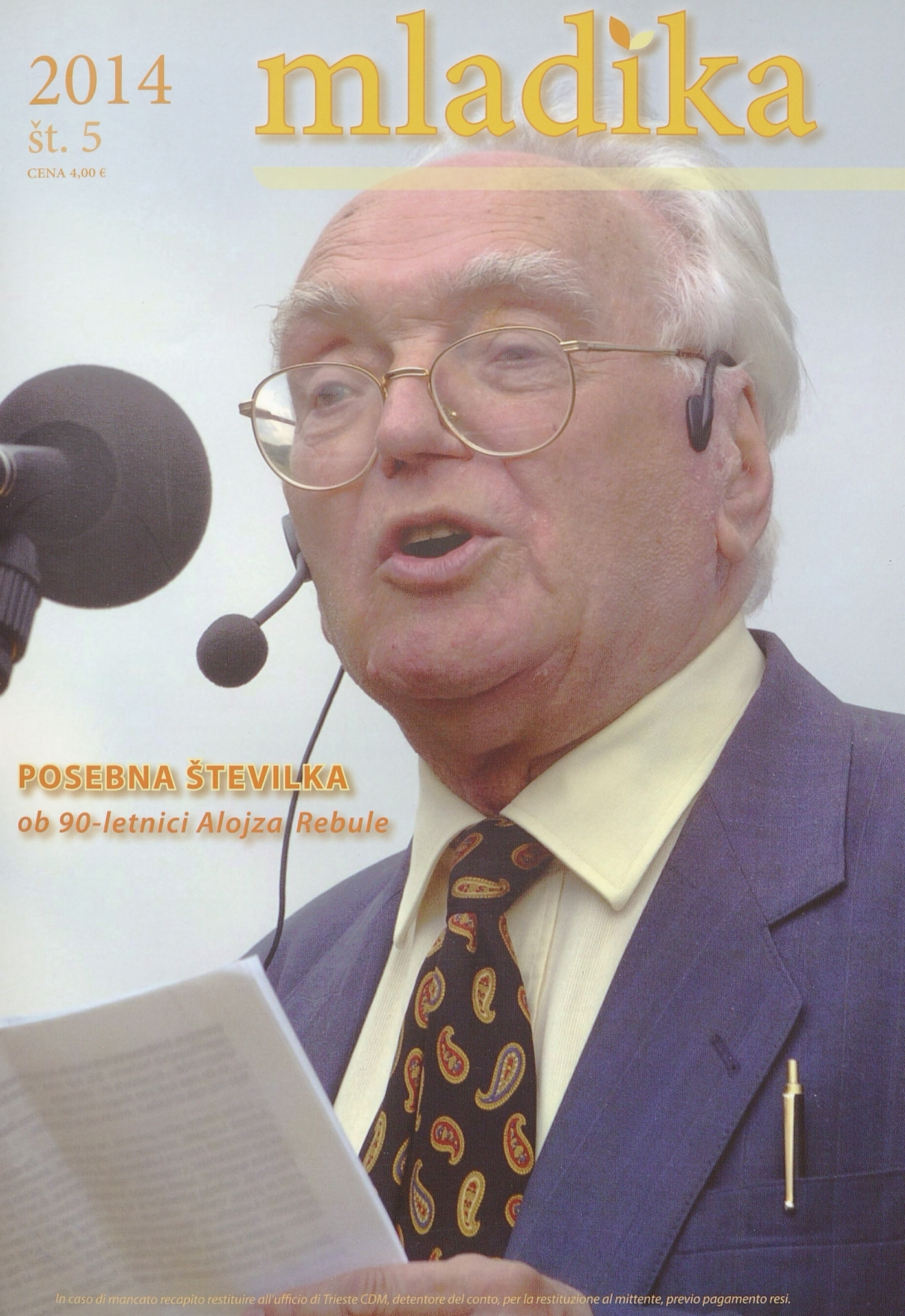

2014

št. 5

CENA 4,00 €

mladika

POSEBNA ŠTEVILKA
ob 90-letnici Alojza Rebule

kazalo

Saša Martelanc: Ob 90-letnici Alojza Rebule	1
Boris Pahor: Iskrene čestitke in iskrene želje!	3
Zorko Simčič: Mož iz Šempolaja	5
France Pibernik: Ne samo mimobežnosti	8
Miroslav Košuta: Prijateljske besede dveh samotarjev	10
Marija Pirjevec: Alojz Rebula: Pot do resnice	11
Franc Rode: Svetloba večnosti	13
Diomira Fabjan Bajc: Plodnih 90 let Alojza Rebule	14
Bruna M. Pertot: Iz vrtov življenja	15
Alice Zen: Devetdeseti rojstni dan Alojza Rebule	17
Tatjana Rojc: Gledališki utrinek: drama Timava in njena vpetost v opus Alojza Rebule	18
Jože Strgar: Prijatelj Lojze Rebula	20
Brane Senegačnik: Žeja po živem	21
Ivan Štuhec: Štirje zaznamki v Zelenem izgnanstvu	22
Jože Faganel: »Niti besedice!«	23
Antena	24
Alenka Puhar: Viktor Blažič – slovo	24
Ocene: Alojz Rebula: Pred poslednjim dnevom (L. Detela)	31
Tatjana Križmančič: Pesmi	32

Spoštovani gospod profesor Alojz Rebula!

Pred desetimi leti smo ob Vaši osemdesetletnici pripravili posebno številko Mladike. Tokrat se s to številko spominjamo Vaših devetdesetih let. Zbrali smo nekaj zapisov Vaših prijateljev in občudovalcev. Marsikoga bi k tej lepi beri lahko še dodali. Pa bomo to storili čez deset let – ob stoletnici. Na platnici je fotografija z Vašega nastopa na bazovski gmajni pri spomeniku štirih bazoviških žrtev. Dokaz, da se niste nikdar zapirali v slonokoščeni stolp, ampak da ste vedno stali v areni življenja in k temu spodbujali tudi vse nas.

Hvala, profesor, za vse, kar ste dali Mladiki, Društvu slovenskih izobražencev in vsakemu izmed nas osebno. Voščimo Vam zdravja in ustvarjalnega duha tudi v naslednjih letih, ki nas ločujejo od stoletnice.

V imenu urednikov Mladike

Vaš Marij Maver

(foto Kroma, septembra 2004 na bazovski gmajni)

49. študijski dnevi DRAGA 2014

29.-30.-31. AVGUSTA 2014

*Park Finžgarjevega doma
na Opčinah, Dunajska cesta 35*

Uredništvo in uprava:

34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307
uprava@mladika.com; redakcija@mladika.com
www.mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič

Izdaja: Mladika z.z.o.o.

Registrirana pri trgovinski zbornici v Trstu dne
21.4.1999 pod številko 114276.

Član USPI (Zveze italijanskega
periodičnega tiska)

Reg. na sodišču v Trstu št. 193 dne
6.4.1957 • ISSN 1124 – 657X

Tisk: Grafika Soča d.o.o. – Nova Gorica

Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS
za Slovence v zamejstvu in po svetu.

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Erika Jazbar, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Jernej Šček, Zora Tavčar, Evelina Umek in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Jadranka Cergol, Peter Černic, Marija Češcut, Danilo Čotar, Liljana Filipčič, Diomira Fabjan Bajc, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Milan Nemas, Adrijan Pahor, Bruna Pertot, Marijan Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Neva Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Posamezna številka Mladike stane 4,00 €.

Celoletna naročnina za Italijo in druge države 30,00 €;
po letalski pošti: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Za plačilo lahko uporabite poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst.
Na banki: Zadruga kraška banka - Banca di Credito Cooperativo del Carso
(IBAN: IT58 5089 2802 2010 1000 0016 916; SWIFT: CCRIT2TV00).

Na uvodnem mestu številke, ki jo posvečamo 90-letnici pisatelja Alojza Rebule, objavljamo članek, ki ga je Saša Martelanc napisal za letošnjo velikonočno številko glasila Naša beseda. Našo besedo izdajata Društvo Finžgarjev dom in župnija sv. Jerneja na Opčinah vsako leto o Veliki noči. Ker je izdaja namenjena predvsem openski vaški skupnosti in ni razširjena med bralci izven tega prostora, zapis ponatiskujemo v Mladiki s privoljenjem avtorja in izdajatelja.

(Ur.)

Saša Martelanc

Ob 90-letnici Alojza Rebule

Najprej iskren pozdrav, dragi in spoštovani profesor Rebula! Pozdrav Vam in Vašim dragim, pozdrav ljubim krajem, ki Vas osrečujejo in navdihujejo, pozdrav svetlim mislim, ki naj bogatijo obzorja Vašega uma

in Vašega srca. S strani te revije naj pride torej topla čestitka za Vaš jubilej, z njo pa seveda želja za čimboljše počutje in čim trdnejše zdravje!

Mi se bomo zdaj za hip ozrli čez doslej prehojene poti Vašega edinstveno bogatega življenja. Prav bežno seveda, takole za osvežitev spomina, kot je v navadi za praznike doma in med prijatelji.

Alojz Rebula se je rodil 21. julija 1924 v Šempolaju nad Nabrežino. Po osnovni šoli, ki je bila prisilno že italijanska, so ga domači poslali v nadškofijsko klasično gimnazijo v Gorico, to redko in dragoceno zavetje s slovenskimi profesorji in sošolci. Odhod od doma je bil boleč, poln domotožja po pastirskih igrah, vonjavah Krasa in po vzletanju divjih golobov iz skalnih duplin. Pričakalo in vse bolj pritegovalo pa ga je ozračje nabiranja znanja v spodbudnem okolju. In pričakalo ga je srečanje s slovensko kulturo in s čarom antike – z obojno življenjsko ljubeznijo bodočega intelektualca, profesorja in pisatelja. Srednješolske študije je v že vojnih razmerah dokončal v videmskem Malem semenišču.

Takoj po vojni je prišla odločitev za univerzo. Niti najmanjšega dvoma ni imel, kaj: klasično filologijo. Prav tako mu je bilo jasno, kam: v Ljubljano. Zvabila ga je silna želja po spoznavanju in doživljanju domo-

vine in slovenskih kulturnih vrelcev, do tega dvojnega zaklada, ki mu je bil toliko časa odvzet. Ohranil in še bolj vzljubil je ta zaklad kljub tedanji klimi, ki je imela več megle kot sonca. Diplomiral je v predpisanem roku, v tistem času pa si je mimo vseh dolžnosti, in tudi kake zaostritve, z očmi in s srcem nagledal Slovenijo, njene planine, njene ljudi in pomnike častne preteklosti. V osrčju domovine je spoznal tudi vrsto kasnejših življenjskih prijateljev in pa krono vseh vezi: bodočo ženo in bodočo mater treh hčera, Zoro Tavčar, lepo in temperamentno slušateljico primerjalne literature in kasneje tudi zelo ugledne besedne ume-tnice. Iz Ljubljane se je vrnil v Trst in začel poučevati na slovenskih srednjih šolah do upokojitve leta 1989. Dijaki so ga zelo spoštovali in imeli radi. Že kmalu po vrnitvi iz Ljubljane je leta 1960 dosegel priznanje ljubljanske diplome na univerzi v Rimu z disertacijo o Božanski komediji v slovenskih prevodih.

Alojz Rebula je doslej prejel že celo vrsto priznanj. Naj omenimo samo Prešernovo nagrado ter nagradi Kresnik in Vstajenje, pa mednarodno nagrado Acerbi. Italijanski predsednik Napolitano ga je počastil z nazivom vélikega častnika Viteškega reda za zasluge za republiko. Naš jubilarant ima tudi častni doktorat Univerze na Primorskem in je član Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Najvišja priznanja sta mu v domačem okolju podelili tržaška Pokrajina in pa rodna devinsko-nabrežinska občina. Kot eden najvidnejših katoliških izobražencev med Slovenci sploh je bil že pred leti imenovan za člana Papeške akademije umetnikov v Rimu, obiskoval je zasedanja sinode in bil je tudi gost na večerji pri papežu Janezu Pavlu Drugem.

Ko smo tako bežno zarisali nekatere vidnejše postaje na življenjski poti Alojza Rebule, je sedaj seveda

čas, da pogledamo na polico in vsaj površno prelistamo knjižno bero našega pisatelja. Seveda se odpovedujemo analizam in vsakršnim strokovnostim, za kar so usposobljena drugačna peresa. Panorama je tolikšna in tako bogata, da bi se že ob samem naštevanju lahko opojno zgubili v njej.

Nepregledna vrsta knjig se pričenja leta 1954 z *Devinskim sholarjem*, končuje (zaenkrat) pa lani z delom *Pred poslednjim dnevom*. Med tema mejnikoma so romani kot *V Sibilinem vetru* in *Kačja roža*, *Divji golob* in *Skrivnost kostanjevega gozda*, *Zeleno izgnanstvo*, *Senčni ples* in *Zvonovi Nilandije*, *Klic v Sredozemlje* in *Nokturno za Primorsko*, *Jutri čez Jordan* in *Jutranjice za Slovenijo*.

Potem so tu dnevniški zapisi, zbirke novel, življenjepisi: *Gorje zelenemu drevesu*, *Oblaki Michigana*, *Ko proti jutru gre*, *Iz partiture življenja*, *Pod vrhom ti-sočletja*, *Vinograd rimske cesarice*, *Snegovi Edena*, *Ob babilonski reki*, *Duh velikih jezer*, *Pastir prihodnosti*.

Takole povedano je seveda nepopolno in že skoraj nametano, samo za vzorec in za prvi vtis, pri čemer domnevamo, da mnogi bralci poznajo ta dela, čeprav morda ne vseh. In da so imeli veliko radovednosti ob zapletanju in razpletanju; in zanimanja ob manj znanih temah; pa ganjenost ob podoživljanju nekaterih človeških usod in zgodovinskih pretresov; in seveda veliko estetskega užitka ob jeziku, ki se leskeče ob bogatiji metafor in izbranega izrazja.

Več Rebulovih del je doživelo prevode, predvsem v italijanščino. Tukaj izstopa roman *V Sibilinem vetru*, ki ga je mojstrsko prevedla Diomira Fabjan Bajc. V istem jeziku je tudi življenjepis svetniškega kandidata Jakoba Ukmarja, ki ga je pisatelj zelo cenil in tudi pogosto obiskoval. Omeniti je treba vsaj še zbirko esejev *Smer Nova zemlja*, v obeh jezikih. Rebula je napisal tudi nekaj dramskih del, predvsem radijskih. Široko sega tudi v publicistiko. Sodeloval je pri številnih revijah v Sloveniji, zamejstvu in zdomstvu. Nekaterim je bil tudi sourednik (Sidro, Tokovi, Most, Celovški zvon). Cenijo ga tudi italijanski bralci in izobraženci; pa poslušalci, saj je veliko predaval zlasti na simpozijih z versko-filozofsko tematiko. Slovenski javnosti je od nekdaj dobro poznan tudi po slavnostnih nagovorih ob posebno svečanih priložnostih, kot je bila recimo 40-letnica naše klasične gimnazije ali pa odprtje zavoda Slovenik v Rimu. Od vsepovsod je prejemal vabila, rad se je odzival tudi skromnejšim, pa pristnim skupnostim.

In teme? Domača in širša zgodovina, usoda naših ljudi skozi mirna in viharna dogajanja, zapredenost v bivanjske uganke ter oziranje po izhodih in

rešitvah; hrepenenje po resnici z navadno, veliko in Najvišjo začetnico; iskanje smisla ter Božje roke in Božjega nasmeha.

Ob takih ozadih zaživijo zelo konkretni liki znanih in neznanih ljudi; zgodbe, da ti včasih zastane dihi; prigode, da se lahko tudi veselo nasmeješ; zelo dobro znane situacije, a tudi skrivnosti človeške duše.

In vse to v zarisu razumevanja, zaskrbljenosti in sočutja, pa tudi ogorčenja, kadar tako zahtevata čut za pravičnost in moštost.

Kaj še vse bi mogli in morali povedati o pisatelju, mislecu in prijatelju Alojzu Rebuli! Dolgo bi tekla beseda, ko bi se spustili v živi arboretum njegovih religioznih razmišljanj in razgledov čez tokove našega časa in minulih dob. Srečevali bi ga v živi zavzetosti za prvenstvo človečanstva pred vsemi drugimi kategorijami na igriščih in bojiščih nemirnega duha. In zvedeli bi za njegovo ugibanje, ali naj razum obvladuje srce, da pa mora včasih obveljati obratno. Prav gotovo tam, kjer bi zabredla v zmedo ali celo v nevarnost zvestoba samemu sebi – tista zvestoba pa ima tudi jasno ime in priimek: narodnost in jezik.

Jezik.

Jezik, ko v določenem trenutku to ni več samo orodje za sporazumevanje, marveč dragocenost. Nekaj, česar ne uporabljaš malomarno in ga ne vlačiš kot capo po nekih kotih in smeteh; nekaj, kar spoštuješ, zlasti ko ga javno uporabljaš ali celo učiš.

Naj na tem mestu spregovori Alojz Rebula. Preberimo, kaj je leta 1979 med svojim obiskom v Ameriki povedal nepoznanemu dolenjskemu duhovniku emigrantu, ko je slučajno imel z njim telefonski stik:

»Ameriško telefonijo vznemirja tudi zaradi nečesa drugega. Iz zgornjega Missourija, čez ves Wyoming hoče zvedeti, kako je s tistim mojim izrazom 'nad otroki', ki je zapisan na 18. strani moje biografije Friderika Barage. Čez ves Wyoming mu tja gor v zgornji Missouriji odgovorim, da je tisti sklon pravilen. Daljni sogovornik vzame to s ponižno hvaležnostjo na znanje. Ja, pazim na sklone, pravim. Dobremu Šentrupertčanu bi lahko rekel še kaj. Na primer, da sploh pazim na slovenščino. Da sem celo nekam bolan od nje. Da pri svojem peresarjenju odpiram slovarje. Da je vmes nekakšna ihta na ne vem koga. Kdove, če ne kar na Benita Mussolinija. Ja, on me je oropal za slovensko osnovno šolo in gimnazijo in jaz bi se mu rad maščeval. S čim boljšim poznavanjem slovenščine. Se mu prav kanibalsko maščeval, tako da bi si prav ohceto postregel s slovenščino vseh okusov in barv, mlečno in hrustljivo, iz moke za žgance in iz moke za hostije, brez vsake dišave – in

spet z umešenim pehtranom, okvašeno s suho resnico – in spet opijaneno z rumon zanosa, jurčičevsko in cankarjansko in pregljevsko in kocbekovsko.«

Še pred jezikom smo omenili narodnost. Naš pisatelj se je s tem problemom ukvarjal pogosto in v globine: včasih neposredno v esejistiki in predavanjih, včasih pa manj opazno, nekako vtkano v druge kontekste. Vsakdo je že zdavnaj opazil, da s to vrednoto operira zelo obzirno in spoštljivo, nič viharinško, ampak s čutom za dragocenost, ko se (v nekem radijskem intervjuju) povzpne do takšne žlahtnosti:

»Meni ostaja kot travma ne toliko moja osebna usoda, ampak narodna usoda, pa če jo razumemo – kot nekateri – kot epopejo, ali – kot drugi, med katerimi sem tudi jaz – kot tragiko. Gre za neko kolektivno občutje, ki ne zadeva samo naše ožje Primorske, ampak celotno Slovenijo: Dolenjsko, Notranjsko, tja do Prekmurja. V tem oziru je moje občutje vseslovensko. Ne omejujem se na naše zamejstvo, še manj zgolj na Tržaško, zanima in prizadene me celotna naša narodna usoda«.

Po takih stališčih je razumljivo, da je Alojz Rebula vedno iskal resnico in pričevanja med vsemi idejnimi skupnostmi. Jasno mu je bilo, da je na izvoru vsakega spopada neka stiska, ki se kmalu sprevrže v tragičnost. Zato ni sprejemal prenašanih in pavšalnih oznak, ki so pogosto krivične in le korak od psovke. V tem je bil ognjevit, ko je na primer kot govornik in diskutant nastopal v Dragi, ki ji je bil dolga leta temeljni sooblikovalec. Ali pa tedaj, ko je zares

pogumno in ne brez tveganja nastopil v bran Edvardu Kocbeku, ki je leta 1975 razodel Sloveniji in svetu strašno resnico o Kočevskem Rogu ter se je zato znašel v šapah vsega zmožnega režima.

In ko že omenjamo Drago, se velja spomniti, kako je profesor Rebula zablestel 3. septembra 1972 s predavanjem o spremenljivosti in nespremenljivosti vrednot. Še dan prej ni slutil, da bo predavatelj. Kaj se je zgodilo? Napovedani govornik, predsednik SAZU Josip Vidmar, je svoj nastop v Dragi zadnji hip odpovedal ter s tem resno ogrozil potek in uspeh študijskega srečanja. Obupani organizatorji so se domislili edine možne rešitve: pohiteli so do Rebule, mu razložili položaj in ga zaprosili, da bi vskočil na mesto nečastno izostalega predavatelja. Alojz Rebula je prošnji ugodil: v eni noči je pripravil predavanje, ki bi že samo po sebi bilo izvrstno, pa je v tako dramatičnem zasuku postalo naravnost zmagoslavno. Publika je bila obveščena in aplavz je bil – kot pravimo – viharjen ...

Spoštovani gospod Rebula, nekje proti koncu tistega neverjetnega predavanja v Dragi ste takole vzkliknili: »Med prapori, ki vihrajo pred božjim prestolom, je tudi slovenska trobarvnica; med angeli, ki čuvajo nad narodi, je tudi angel Slovenije«. Naj tiste besede spet oživijo, naj zasijejo v to praznično razpoloženje, ko se vračamo k začetku našega zapisa in Vam voščimo vse dobro ob Vašem rojstnem dnevu. In – da ne pozabimo: hvala Vam za vse!

Boris Pahor

Iskrene čestitke in iskrene želje!

Saj moram pravzaprav začeti v dvojce, ker sva v dvojce začela zahtevno in lepo zgodbo o zopetnem vstajenju slovenske književnosti v Trstu. V tistem mestu

ob morju, ki je z Bonomovo pomočjo kulturno izoblikoval osebnost zvestobe rodnemu principu in široke razgledanosti; v tistem Trstu, ki je potem za krajši ali daljši čas gostoval Svetokriškega, Levstika, Ketteja, Cankarja, Bartola, Iga Grudna, Srečka Kosovela, Josipa Pahorja, Jakoba Ukmarja, Stanka Vuka in

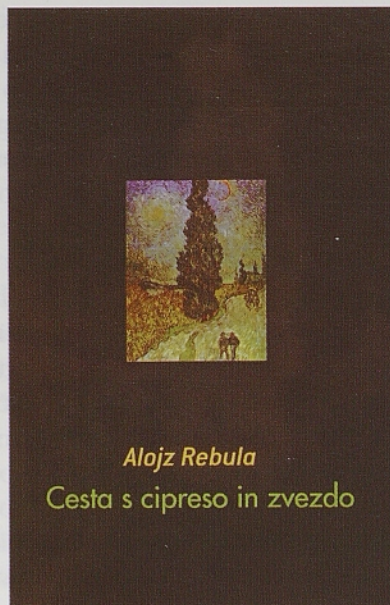
še marsikoga; v tistem Trstu; v tistem mestu, ki je bil v dvajsetem stoletju priča pričevanj številnih žrtev za svobodo in za domovinsko pravico slovenske besede.

Da, spoznala sva se v času, ko je svet slavil zmago nad pošastnim principom uničevanja, a sta se vzhodni in zahodni dominalec spoprijemala tako glede usode Berlina kakor Trsta, mesta Trsta, ki naj bi pripadal zaledju, kot vsa stoletja pred svetovno vojsko, a se po drugem svetovnem konfliktu s takšno rešitvijo zahodni zaveznik ni strinjal. Tako je naš živelj moral prenašati obnovo razvnetega tržaškega iredentizma, kar je bilo vse prej kot novo doživljanje svobode.

A zavezniška oblast se je le izkazala s tem, da nam je dala šole, mi pa smo z vso vnemo, ki smo je bili zmožni, hiteli z obnavljanjem, tako na levi kot na desni, a vse, kar je zahteval kulturni razvoj. Tako je Jelinčič vodil *Gregorčičevo založbo*, France Bevk pa revijo *Razgledi*. In prav ta revija je bila skupno glasilo, v katerem sva z Rebulo postavljala osnovo za rast osvobodilne književnosti, ki je ob nastanku novih pesnikov in piscev rodil današnjo *Slovensko literarno šolo v Trstu*. V francoščini *Ecole littéraire slovène à Trieste*, tako je v francoski slavistični reviji po mojem nasvetu zapisala žal preminula profesorica in prevajalka Antonija Bernard. Da, ker snuje se načrt, da se na nekem simpoziju ustoličena zamisel tudi uradno praktično uresniči.

Skupno pot sva potem, ko je partijska oblast 1954. leta nehala izdajati *Razglede*, nadaljevala v *Sidru*, *Tokovih* in *Zalivu* tako, da sva o književnosti sodila mimo uradnega socialnega realizma. Bilo je iskreno prijateljstvo, ki se je rodilo v Šempolaju in v četrtem nadstropju v tržaški Ulici svetega Nikolaja, nadaljevalo na Opčinah in v bajtici na barkovljanskem obronku Judovec. Seveda se je solidarno razvilo ob raznih priložnostih, tako imam fotografijo, ki jo je nekdo posnel, kako sva skupaj ob slovesnosti pred hišo Iga Grudna v Nabrežini, kamor je Lojze prišel s kolesom, ki ga jaha, drugi posnetki pa so s snidenj v Društvu slovenskih izobražencev, še posebno v znameniti *Dragi* vsa leta skozi četrto stoletja in več. Nekako ob strani pa so naju spremljale nove knjige z bogastvom, ki sva ga utegnili uresničiti kljub obveznosti na šoli in kjer je pač bila potrebna najina pričujočnost. Bilo je ustvarjanje, ki naju ni posebno povezovalo, le poklanjevala sva si komaj izšlo knjigo nekako brez komentarja razen v kakšnem naključnem primeru. Jaz sem se imel za vztrajnega in zvestega kronista, Rebula pa se je uveljavljal z duhovno poglobljenostjo vsebine in z elitnim slogom. Najino značajsko in ustvarjalno različnost sva nadkriljevala s solidarno zavzetostjo za odrešujočo pot slovenske usode tako na obmorskih tleh kakor splošno v domovini in daleč od nje.

Tako sva združila najini imeni ob Kocbekovem, ko je v knjigi, ki sva jo skupaj izdala, obsodil tragični

konec vrnjenih razoroženih domobranskih čet. In bilo je, ko da sva z najinim dotedanjim delom dozorela in tako čutila kot dolžnost, da se pokloniva nepokopanim žrtvam.

Žal je potem Lojze šel bivat daleč od morja in Krasa in s tem pretrgal stike in s tem tudi menjal razpoloženje do preteklih dogodkov. Tako je v spisih in intervjujih trdil, da ni bilo osvobodilnega boja, ampak samo revolucija.

Priznam, da mi je bilo zelo žal in da sem se tudi upiral takemu stališču, ker komunistično početje je žal zelo kazilo resničnost odpora, a se nikakor ni moglo postaviti kot nadomestitev zanj! Tako so žal najini stiki kmalu umanjali.

Odločil sem, da poskusim doseči skupen nastop, ko je Cankarjeva založba izdala monografijo o meni izpod peresa prof. Tatjane Rojc in ji je kot poklon dodala anastatični ponatis *Edvard Kocbek. Pričevalec našega časa*. Ker je šlo za dokument najine, Rebulove in moje, skupne odločitve izdaje izredne knjige, sem mu pisal in predlagal skupen nastop slovenske družbe z nasvetom o enotnosti za rešitev slovenske države. Žal je odklonil z navedbo, da naju ločuje »svetovni nazor, OF, NOB-revolucija, danes tudi Kocbek, ki zame ostaja velik duhovni in kulturni pojav, toda žal politično falimentaren in katoliku nesprijemljiv«. Tako 23. avgusta 2013. Seveda sem mu odgovoril, da bi ga lahko isto motilo 1975. leta, ko sva izdala knjigo s Kocbekovim intervjujem, a takrat ga ni; ker je žal takrat o osvobodilnem boju mislil in čutil bolj zgodovinsko, kot navaja zdaj. Takrat je celo ambasadoriki ZDA Clari Boothe Luce v javnem pismu v *Sidru* v imenu skupine tržaških kulturnih delavcev pisal: »o narodu, ki je znal pred desetletjem igrati življenje in smrt za svojo svobodo, ki je med prvimi planil v krvavi upor in vstal tu kot zmagovalec«.

Seveda kljub temu ostajava prijatelja, mogoče se še premisli in bova nastopila skupaj za dobro slovenske državniške zrelosti in edinosti, saj čeprav se v najinih pogledih razlikujeva, nama leta svetujejo modro ukrepanje. V ti želji mi iskreno želim, da bi se mu vse telesne težave omilile ter da bi tako še marsikaj v besedi in obliki elitnega prišlo izpod njegovih tipk.

Trst-Barkovlje, 5. 5. 2014

Zorko Simčič

Mož iz Šempolaja

Naj še tako brskam po spominu, ne morem se spomniti, kdaj sem prvič slišal o njem. Mislim, da je bilo v Trstu še pred odhodom v Argentino, ko mi je o njem navdušeno govoril devinski Ivan Breclj, čista

duša: »To bo še velik pisatelj!« Breclj mi je tudi dal v branje njegov prvi roman, Devinski sholar, a se mi zdi, da je to bilo že v Buenos Airesu, ko sva se leta pozneje srečavala.

Sem se pa s prijateljem Rebulo srečaval, vsakokrat ko sem prišel iz Argentine v Evropo. Na Opčinah, v Ukvah v Kanalski dolini, odkar pa sem se vrnil v domovino, na Dragi, v Loki pri Zidanem Mostu, na različnih prireditvah v Ljubljani, 'srečaval' se z njim pa tudi preko žal ne pogostih pismenih stikov in zadnja leta – telefonskih.

Zanimivo se mi zdi, da je že prvi Rebulov tekst bil zgodovinski roman, torej seganje v preteklost, in ne kakor večina tedanjih naših mlajših pisateljev, ki so v glavnem pisali kmečke zgodbe ali pa se ustavljali pri sodobni ruralni problematiki. Pravzaprav so vsi njegovi romani na nek način – zgodovinski. Ne samo tisti, povezani z antiko. Je pa pisatelj v tej v preteklost transponirani, 'zakamuflirani' literaturi – pred desetletji edina metoda, če nisi hotel, da se ti 'kaj pripeti' – lahko nakazal bistvena vprašanja krščanstva pa tudi zvestobe svojemu rodu. Tematika njegovih romanov, začeniši z romanom V Sibilinem vetru, je v resnici sodobna, se vedno bolj bliža našemu času, naposled v njem zaživi: Divji golob, Jutri čez Jordan (nekdo v emigraciji je delo imenoval »sago o slovenskem Izraelu«), Nokturno za Primorsko in tako naprej, pa Ob babilonski reki (po naši diaspori najbrž najbolj bran njegov roman), vse do aktualne najbolj pereče problematike, razklanosti našega naroda, in nato celo skok v prihodnost, v poslednji dan, v čisto fantastiko, kar pa vse pravzaprav pomeni samo variacije upora proti smrt prinašajočemu nihilizmu. Ni pa mogoče tega odkritja skleniti – to je sicer že ne zgolj

literarna pripomba, še posebej če si bil pol stoletja v tujini – ne da bi prav tu omenil njegovo vedno pogostejše obravnavano tematiko – komunistične poboje. Pa tudi simpatije z zdomci, s kulturnim delovanjem ideološke emigracije še posebej. Saj je to bilo pravzaprav tudi pričakovati. Ni bilo mogoče, da se v človeku take kulture in širine srca ne bi rodilo sočutje do po svetu raztresenih rojakov. Saj je tudi sam doživljal posledice totalitarizmov, pritisk fašizma, nacizma, kasneje pa še šikane »enoumja«, kakor se nekateri še danes previdno izražajo.

Ni mi treba vzeti v roke kakšne njegove knjige, niti si z njim izmenjati pisma, da je pogosto v mojih mislih. Tudi že samo, ko vsak teden v Družini prebiram njegov Credo. Nisem edini, ki ob prejemu tednika najprej pogleda zadnjo stran ... Ne razpravlja samo o religiji, njegovi komentarji – kdaj navdušene, kdaj pa tudi kritične opazke o trenutno najpogostejših diskusijah med razmišljajočimi Evropejci, zlasti med teisti in ateisti – te kakor z nekega stražnega stolpa opozarjajo na že obstoječo ali pa bližajočo se perečo nevarnost propagirajoče se anarhije.

Pisatelj, ki mu vodi pero antika, hkrati pa sedanjost. Literarni zgodovinarji so se že zdavnaj ustavili ob njegovi neverjetni fantaziji, ustvarjanju najrazličnejših karakterjev. Sam že dolgo ne bi znal povedati zgodb iz romana V Sibilinem vetru, toda ko, recimo, naletiš na ime ene od Zevsovih hčera (ali pa celo na ime nekega našega podjetja ...) ali na kakšno podobno besedo, se nujno spomniš na Nemeziana in na njegovo ljubljeno Jacigijo – in te za hip objame vzdušje nečesa davnega, oddaljenega in vendar prisotnega. Kakšno galerijo človeških usod je ustvaril v svojih romanih! Kakšna epika in vendar... – ali ne stavijo upravičeno prav to delo med filozofske romane?

V mojem prvem intervjuju, bilo je leta 1991, je gospa Zora Tavčar omenila mojo korespondenco s Stankom Majcnom, pa dodala, da tudi njen mož pravi, da je najtemeljitejšo in najobsežnejšo kritiko romana V Sibilinem vetru dobil v mojem pismu iz Argentine. Dejal sem ji, da se tega pisma dobro spomnim pa pripomnil, da sicer ne vem, ali je tisto moje

pisanje res bila 'najtemeljitejša kritika dela', da pa vem, »da me je roman prevzel kakor še noben slovenski roman, predvsem pa, da je bil v tistih letih blagodejen sunek vetra iz domovine, prepojen z zgoščenim kisikom ob tedanji kdaj kar poplavi zgolj tiskanega papirja.« Nepozabno! Turistična sezona pod Andi se je končala, pa sem se odločil, da se, preden se vrnem v buenosaireško mravljišče, za nekaj tednov umaknem v samotni bungalov ob jezeru Moreno in tam roman počasi prebiram. Že kmalu sem ne čutil, ampak vedel, da gre za veliki tekst.

Občudujem našega jubilarja. Njegov bogat besedni zaklad, njegov 'prijem', ko celo sredi proze začutiš pesniški naboj, pa tudi poznavanje področij, ki so mi dostikrat žal skoraj tuja. Kako mu zazvenijo besede ob pogledu na naravo! Drevesa, rože, gobe kar zadisišjo ... pravcati Frančiškovi slavospevi sestram cveticam in pticam. Občudujem pa ga še bolj kot – človeka.

V spomin mi prihajajo kakšni že davni dogodki z onkraj ekvatorja. Življenje v argentinski emigrantski skupnosti ... Prebiranje Rebulovih razmišljanj o naši revoluciji in narodovi samoobrambi ... Vedno tesneje smo ga čutili blizu. Zlasti ob kakšnem posebnem dogodku. Recimo, ko je pri Kulturni akciji izšel Debeljakov prevod Dantejevega Pekla, je naš jubilar – nekoč tudi sam raziskovalec Božanske komedije – primerjal slovenske prevode vse od Debevčevega, Gradnikovega naprej pa spregovoril o nekaterih prednostih 'buenosaireškega prevoda'. Naša skupnost, del diaspore, je pač imela svoje življenje, živela je sama iz sebe in zase, toda vsako tako priznanje z onkraj morja in to komurkoli med nami, je pomenilo nekaj poklon celotni skupnosti. – Ali njegova že leta pred demokratizacijo Slovenije razmišljanja o spravi. Če bi sedaj tu na mojem tuskulumu, kjer pišem te vrstice, v 'Cvetju v jeseni' na Visokem, imel pri roki njegova pisma, bi se iz njih prikazala kaj pestra podoba resničnega dialoga, vedno bolj jasna zavest naju obeh, da brez odkrivanja resnice o naši tragični polpreteklosti in po njej ni rešitve. Ne samo zaradi pietete do nedolžnih žrtev, ampak ker nam sicer sploh ni mogoče razumeti dogajanja v sedanosti, kaj šele se trezno zazreti v prihodnost. Ni rešitve brez katarze. – Ali pa nekoč njegova izjava, ki je bila med rojaki v Buenos Airesu seveda navdušeno sprejeta in še posebej komentirana, češ da ima Slovenija trenutno dva kulturna centra: Ljubljano in Buenos Aires. Kakor je zapisala gospa Zora, je ta njegova trditev dvignila precej prahu. Na njeno vprašanje, kako smo mi tam pod Južnim križem gledali na to izjavo, sem

dejal, da je »to izjavo bilo mogoče slišati kot izbruh slovensko kulturo ljubečega človeka, ki čuti krivico, ki se v domovini dela kulturnim ustvarjalcem v tujini – primerjajmo samo kakšno Brejčevo pisanje – ali pa kot odkrije kakšne resnične, trajne vrednote, ustvarjene sredi emigrantskih stvaritev, skratka: reakcije na kulturno diktaturo nekdanj tako glasnih 'razsvetljencev'«. Dejstvo je, da bo kar nekaj emigrantskih stvaritev ostalo za vedno v naši kulturni dediščini in to tako s filozofskega kakor leposlovnega pa tudi glasbenega in likovnega področja. Tudi kakšni v matici objavljeni komentarji 'posebnih' obiskovalcev iz domovine, plačanih časnikarjev ali celo likovnih umetnikov ne bodo mogli tega preprečiti.

Spomini ... Njegovo navdušenje ob sprejetju kakšnih novic z onkraj morja! Njegove kdaj kar optimistične pripombe kljub skrb vzbujajoči politični situaciji v domovini so marsikomu med nami dajale nove navdihe. Marsikdo se je še posebej zamislil ob prebiranju njegovih suverenih reakcij na dogodke v matičnih kulturnih krogih pa tudi na napade na Cerkev. Gotovo tudi njemu niso bile in niso tuje 'temne noči' in ne klic 'Gospod, verujem, pomagaj moji neveri' pa vendar – 'Gorečnost za tvojo hišo me razjeda ...' bil je in ostal strasten pričevalec vrednot krščanstva.

Ko Rebula zaskrbljeno analizira duha današnjega časa, logično ne more mimo upadanja nacionalnega čuta in našega plitvega krščanstva. Ali je res nekaj nenavadnega, da tudi pri njem 'jezik udarja tja, kjer zob boli'? Zaskrbljen. Kdaj pa spet navdušen! Toda ali ni njegova navdušenost izraz hipne premočne čustvenosti!? – Ko bi se zlasti naši mlajši 'kritični' rodovi mogli globlje živeti v preteklost našega naroda, zlasti v čase narodovega prebujanja, bi videli, do kolike mere sta prav ljubezen in zato navdušenost naših pesnikov in pisateljev pripomogli do prebujanja narodove zavesti in ohranitve naroda. Navdušenost. Kdor je kdaj deloval v skupnosti, ve, da če »hočeš druge vneti«, moraš najprej po Slomškovo »sam goreti«. Pa tudi izkušnje velikih politikov povedo, kar je preprosto izjavil pisatelj Bulwer Lyttona (kje so že mladostna leta in njegovi Poslednji dnevi Pompejev!), znan pa tudi kot trezen politik: »Moder človek lahko vlada državi, toda navdušenec je tisti, ki državo prerodi ali uniči.« (Drobna anekdota? – Draga 1998. Glavni govornik študijskih dni je Jože Pučnik. Z zavestjo človeka, ki je trdno prepričan o svojem, je govoril o spravi kot izhodišču za civilno rast Slovencev iz naroda v državo. Ni še dobro spregovoril zadnje besede, ko se je naš jubilar dvignil in vzkliknil: »Slišal sem besede neizvoljenega, a moralnega predsednika slovenskega na-

roda!« Takega aplavza, kakršnega je prebudil njegov vzklik, dotlej na Dragi še ni bilo slišati. Pa še na nekaj se spomnim: na vožnji nazaj v Ljubljano mi je Pučnik dejal: Ali mislite, da bi v Ljubljani [v matici] človek lahko doživel tako vzdušje!?)

Velik pisatelj. A ne samo človek z bohotno domišljijo, ustvarjalec stoterih značajev ali 'analizator' samega sebe. Je mislec, pedagoški tip človeka, ki čuti, da kar je odkril, ne sme obdržati zase, ampak da mora po Akvinčevo 'spoznano, domišljeno posredovati drugim.' Vse njegovo delo je pravzaprav en sam klic proti nič, izraz sle po neskončnosti, po presežnem, iskanje bivanjskega smisla svojih junakov in – sebe. Strasten Slovenec. Ta naš kraški Grk, pregneten s krščanstvom in slovenstvom, uteleša v prozi tisti danes že pozabljeni slavčkov verz »saj pač dovolj ognjena ljubav do doma ni nobena, ki strastna ni.« Pa čeprav jo začutiš v njegovih v davni živčih junakih ...

Rebula – mislec. Občudovalec velikih filozofov. Ob branju njegovih razmišljanj – samo primer o Maritainu – čutiš, kako se zna ponižno pokloniti veličini drugih. Ob vsej zunanji kdaj kar vihravosti, pa je tudi hladen analitik bistvenih problemov, slovenskih in evropskih. Kristjan in katoličan, kdaj tudi kritičen opazovalec dogajanja v slovenski in v vesoljni Cerkvi. Suveren ocenjevalec dogajanja doma in po svetu, še posebej pa raznih literarnih, filozofskih in tudi političnih umetno ustvarjenih 'veličin'. Tu je trezen pogled celo na svetovne klasike, hkrati pa opozarjanje na omalovaževanje dela naših pesnikov in pisateljev. Kot je sam večkrat dejal, je že zdavnaj nehal prižigati sveče raznim domačim in tujim medijsko ustvarjenim literarnim pa tudi filozofskim veličinam. – Neki naš mislec v emigraciji je ob opazovanju filozofskih tokov v Sloveniji izrazil skrb za »prevelik vpliv tujih, nezdravih, nejasnih, slovenski istovetnosti nevarnih mislecev«, in če kdo v domovini že dolgo opozarja na isto nevarnost, je to prav naš jubilan.

Pred leti sem napisal, da je upravičeno in prav, če je pri maloštevilnem narodu besednim ustvarjalcem dano častno mesto, da pa je od tega pa do oboževanja literata velik korak oziroma bi vsaj moral biti. Literatura je eno, politična dozorelost – kdaj lahko usodna za prihodnost naroda – pa drugo. Dejal sem celo, da se mi to vprašanje zdi eno treh osnovnih za našo prihodnost. Takrat me je urednik revije Tretji dan vprašal: »Torej naj bi šlo, kakor piše Rebula v svojih Preprih, za neke vrste sekularizacijo, za 'zdravo desakralizacijo pišočih umetnikov'?« Da, sem dejal. Ne vem, ali je bil naš jubilan prvi, vsekakor pa je prav

on najbolj suvereno in najbolj javno detroniziral razne 'veličine'. Pa ne samo slovenske. Tudi kakega Nobelovca ali popularnega francoskega filozofa je postavil na svoje mesto.

In zakaj ga ljudje radi poslušajo? Ker je mojster besede in – ker govori iz srca. V tem je vsa 'skrivnost'. In taki so tudi njegovi slavnostni govori. Ne morem pozabiti njegovega nastopa leta 1995 v Cankarjevem domu, ko je prejel Prešernovo nagrado za svoj celotni literarni opus. Res slavnosten govor! (Baje se je sicer nekdo nizkega čela ob njem 'kritično ustavil', zame in za večino dvorane pa je to bila mojstrovina. Še danes jo hranim.)

Tudi sicer je naš jubilan posebnost: zaradi občudovanja vredne široke kulture in zaradi stalnega poudarjanja, da se nam ne bo dobro pisalo, če ne bomo v naši vzgoji dali pravega mesta humanizmu. Izjema pa je tudi, kar se tiče strasti do resnice. To celo v primerih, ko mu gotovo ni lahko pri srcu. Bil je iskren prijatelj pesnika Kocbeka, katerega tudi še danes občuduje, toda ob pesnikovem zmotnem ocenjevanju komunističnih namenov za časa revolucije pa tudi nevarno po svoje interpretiranih osnovah etike mu je kljub prijateljstvu po platonovsko sporočil, da pa mu je resnica še večja prijateljica.

Ko sem se mu ob svoji 90-letnici zahvalil na njegove čestitke, sem tudi jaz njemu zaželel še mnogo let, dodal pa, da takrat, ko sem mu pisal z Jezera Moreno pač nisem slutil, da mu bom petinštirideset let pozneje lahko napisal pismo in ga vrgel v poštni nabiralnik v – domovini.

'Doba našega življenja je sedemdeset let, če smo krepki osemdeset'. No, On včasih dopušča izjeme. In kaj je danes prijatelju Alojzu bolj želeli, kot to, da Bog to 'izjemo' podaljša, kolikor se le da. In da mu kljub temu, da 'starejši' sicer še vedno občudujemo pesniško moč Ekleziasta – žal pa tudi občutimo, kako so že tu dnevi, »o katerih rečeš: 'Niso mi všeč!'« – da mu nakloni še mnogo let. Ob vsej krhkosti naših teles ne pozabimo (kakor je nekoč pred davnimi leti dejal pesnik Petega evangelija v takrat še po stari Avstriji dišeči kavarni Fabris, ob našem razmišljanju, kaj naj človek predvsem prosi Boga): »Ohrani nam jasen miselni strop.«

Dragi gospod Lojze: Bog z vami tudi še naprej!
S krepkim prijateljskim stiskom roke

Visoko pri Poljanah, maja 2014

France Pibernik

Ne samo mimobežnosti

Nekaj je moralo biti v meni že od vsega začetka, da so me zanimalo umetniške osebnosti. Spočetka najbrž nezavedno, pozneje pa me je zanimanje zgrabilo v tolikšni meri, da sem iskal neposrednih stikov

s posamezniki, zlasti v času slavističnega študija, še bolj pa pozneje, ko sem v Kranju po letu 1958 bodisi na gimnaziji, bodisi v klubu kulturnih delavcev vrsto let organiziral literarna srečanja. Bilo je zgolj naključje, da smo najprej povabili pesnika Antona Podbevška, ki ga je pripeljal Vladimir Bartol, za njim Alojza Gradnika, potem domala vso mlajšo literarno generacijo.

Iz časovne razdalje se danes zdi obisk Borisa Pahorja leta 1961 na kranjski gimnaziji skoraj avanturistična zadeva, k sreči pa se nismo zavedali, kaj je v tistem času pomenilo povabiti pisatelja iz zamejstva, celo s Tržaškega, kjer so bile politične razmere zelo navzkrižne. Sploh nismo vedeli, kako je ta obisk vznemiril pristojne službe nadzora, ker pravzaprav niso vedeli za Pahorja, ki se je nenadoma pojavil pred srednješolci, neposredne posledice pa so padle na gimnazijskega ravnatelja.

Povsem nekaj drugega je bil leto pozneje, torej leta 1962, obisk tržaškega pisatelja Alojza Rebule. Ne spominjam se več, kako sem sploh prišel do Rebulovega naslova, vsekakor pa se je z veseljem odzval na naše vabilo, vendar ga nisem več vabil na gimnazijo, ampak v klub kulturnih delavcev, ki je prav takrat že deloval v prostorih kranjske knjižnice. Neposreden povod za vabilo je bil izid njegovega romana Senčni ples, sem pa zagotovo poznal njegov roman Klic v Sredozemlje in nekaj njegovih novel, med katerimi so me pritegnile zgodbe, povezane z ameriški vojniki, kot Mali John ali Deček od Misisipija.

Za uvod je bilo nekaj zapletov z njegovim prihodom, saj so bile avtobusne zveze v tistih letih bolj poredke. Srečanje pa na kratko povzemam v dnevnem zapisu 16. maja 1962:

Pričakovali smo ga pri prof. Žagarjevi, ker ga z avtobusom ni bilo. Bili smo v zadregi, pa se je potem kar

sam pojavil pred vrati. Nekoliko popoten in vprašal, če je mogoče prišel prav. Izredno sproščen, svetel obraz, ki ni kazal nobene zadrege, morda radovednost. V salonu smo začeli tipati, saj smo bili neznani, se pravi le literarni znanci, saj je bral mojo zbirko. Da ima zelo rad Gorenjsko. Da je žena doma v Poljanski dolini, sicer pa preživlja počitnice v Loki pri Zidanem Mostu. V Trstu se ne počuti dobro. Svet se zanj neha tam, kjer je konec gozdov. Šempolaj, iz proletarske družine - moji bratje so bili brezposelni - hodil v italijanske šole, osnovna, gimnazija, klasične jezike je študiral v Ljubljani, a moral potem v Rimu ponovno delat izpite. Pri sedemnajstih letih je znal le toliko slovensko kot njegova devetletna hčerka, se pravi, znal je le narečje, knjižne slovenščine pa ne. V Rimu je opravil tudi strokovni izpit, ki ga ima le malokdo. Pri izpitni komisiji je sedel tudi pesnik Giuseppe Ungaretti. - Je pa naš Župančič čisto nekaj drugega. - Njegov položaj na srednji šoli je stabilen, toda mnogo stvari je pa nerešenih in prav zdaj spet snujejo generalno stavko. Poučuje šestnajst tedenskih ur.

Ob zgornjem gostu bi pogovor tekel še naprej, pa smo morali v klub kulturnih delavcev. Njegov nastop je sodil v niz tistih srečanj, ki so redno tekla že nekaj časa, saj smo pred tem imeli v gosteh poleg znanih književnikov tudi uredništva Sodobnosti in Perspektiv. Bil sem v skrbeh glede obiska, ker Rebula takrat še ni bil splošno znan, pa je bil strah odveč, kakor sledi iz mojega dnevnikega zapisa:

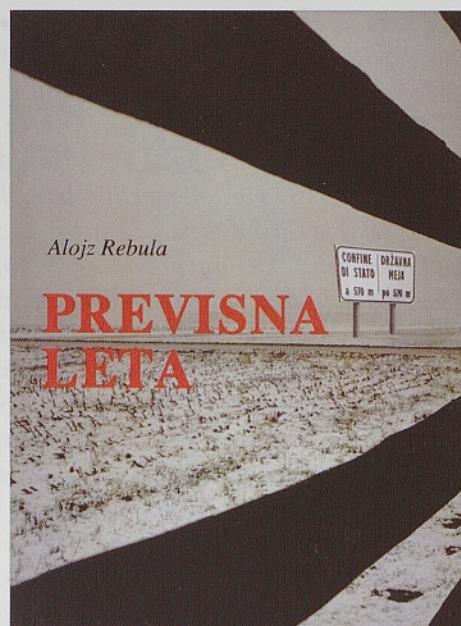
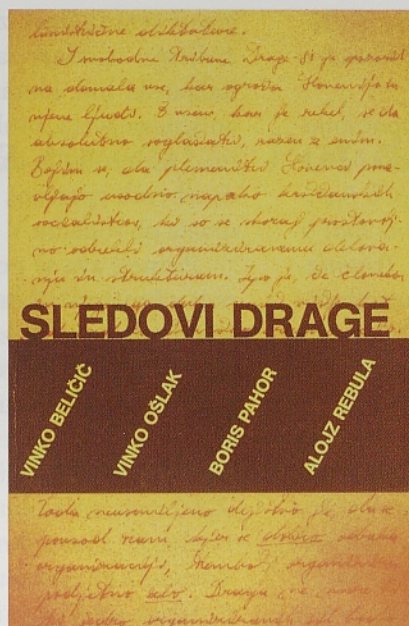
V klubu se je proti pričakovanju nabralo veliko publike, največ srednješolcev. Že začetek je bil temperamenten, saj je Rebula sam napovedal, da bo zelo oster in da si ne bo izposojal tujih mnenj. Tema: sociološki problem kulture v evropskem kulturnem prostoru. Človek je produkt preteklosti. Literatura je najbolj totalna umetnost. Velik pisatelj mora biti velik intelektualec. Ugotavlja duhovno dekadenco. Pisatelj je sociološko odrinjen. Krivda je tudi v literaturi, ker ji manjka prepričanja, ideje, prizadetosti, angažmaja. Literatura je izgubila jasno stališče do sveta. Danes prevladuje larpurlartizem, abstrakcija, hermetizem, kot zadnji krik v Franciji »šola pogleda«, zgolj pasivno odsliskavanje sveta. Ali alienacija - človek se je odklopil od sveta. To

je usodno, saj mora biti umetnik vsaj toliko povezan kot vsak človek. Umetnik je antena ljudskih usod, danes pa stoji v praznini z navideznim čustvom. Zato splošno poplivenje okusa, degenerirana umetnost: Françoise Sagan, Alberto Moravia. Nasproti pa Albert Camus.

Skozi zgodovino umetnosti naj bi se izkazovala neka dvojnost: hlapčevska in liberalna. Hlapčevska išče le koristi, tako tudi današnja. Dan-današnji manjka pomemben element: kontemplacija, ker je ta potrebna za ravnotežje, za odpočitek. Zato je moderen človek izgubil veselje do življenja. Moderen človek je brez idej. Andričeva dela je lahko napisal človek preteklosti. Moderna literatura je kljub širokemu svetu zelo provincialna, namesto da bi bila univerzalna. Fenomen ameriške proze sta William Faulkner in Ernest Hemingway. Faulkner ni genij etosa, srca, ampak genij živcev ali celo hormonov (kar velja za Joyceja). Hemingway nas manj vara z bliščem svojega pisatelj-skega aparata.

Rebulov nastop je bil izjemen. Pred dvorano je stal človek iz drugega, nam nepoznanega sveta. Pritegnil nas je z odprtim, jasnim, jedrnatim govorom, v katerem ni bilo nikakršnih ovinkarjenj. Že izbor njegove teme je bil nenavaden, to namreč, da je načelno govoril o svojem odnosu do kulture in sodobne družbe. Ta njegova odprtost je bila za nas, ki smo bili zamejeni s socialističnim enoumjem v naši publicistiki, praveč odkritje, zato nas je njegov kritični pogled presenečal ob slehernem novem izrekanju. Občudovali smo njegovo razgledanost o literaturi, ki je bila za nas takrat še nedostopna, sicer si pa sam nisem znal čisto natanko presoditi, kako naj bi literarno živel pisatelj v zunanjem svobodnem svetu, medtem ko je bilo pri nas vse zelo omejeno, zlasti pa je bila zaprta pot v svet zahodne kulture.

Odmevnost med publiko je bila izjemna, pogovor pa smo v ožji družbi nadaljevali pri prof. Žagarjevi, kjer pa se nam je pridružil obvezni partijski človek, tako da se je debata potem začela nagibati na nazorska vprašanja, in ker je Rebula zagovarjal načelna krščanska stališča, se je nehote vnel spopad s partijskim človekom, ki pa ga je Rebula s svojo razgledanostjo

mimogrede potisnil v kot, mi pa smo se čudili temu odprtemu razpravljanju, nismo pa mogli vedeti, kaj so si o Rebulovem obisku mislili člani kranjskega občinskega komiteja in na notranji upravi. Žal v Rebulovem dnevniku Gorje zelenemu drevesu 1962–1964 kranjski obisk ni zabeležen, ker zajema zadnji del leta 1962, vsekakor pa je moral biti tudi zanj zanimiv.

Potem mi je bilo lažje slediti njegovim novim pripovednim delom, denimo zgodovinskemu romanu V Sibilinem vetru (1968), zaradi aktualnega družbenega ozadja je pritegnil z Divjim golobom (1972), in ker smo zvedeli za zaplete pri koprski založbi Lipa z natisom zbirke kratke proze Snegovi Edena (1977), je bilo razlogov, da sem se v pripravah na knjigo dopisovanj in pogovorov Čas romana obrnil tudi na Rebulo. Seveda je bilo treba čez mejo na Opčine, a je bil sprejem na Proseški 2/2 konec februarja 1980 ne samo prijazen in odprt, ampak tudi nadvse zanimiv, kot sem ob ponovnem srečanju s pisateljem, prvič na njegovem domu, povzel v dnevniškem zapisu:

Rebula je ohranil svežino obraza in duha. Delovna soba je preprosta: dve polici knjig, bolj publicistika, filozofija, revije, tudi Meddobje, na eni polici pretežno italijanske, preprosta pisalna miza, kavč z dvema stoloma v rdeči barvi, na steni dve amaterski olji, tri grafike, ena Pohlen, ena Gorše.

Zbran asketski obraz, a živ, odprt, pogled pretežno zazrt v problem, vseskozi intenziven. Pripoveduje na široko, kot to velja za vse pripovednike, Kosmača, Henga, tudi o dveh potovanjih po Kanadi in Ameriki. Nad Ameriko je navdušen, pravi, da odpira in daje samozavest. S te poti je napisal knjigo o Baragu in dnev-

nik, ki ga je umaknil iz tiska, ker je nastopil čas Kočbekove afere, pa ne želi delati sitnosti ljudem. Notranja ga je večkrat zasliševala, tudi na domu.

Zdaj piše, snuje roman, vendar brez naprezanja, čeprav ga je Bohanec vabil za DZS. Nazadnje še odkritje: njegovi spisi so delani na ključ. Jermolaj (*Ob Babilonski reki*) je Ciril Kosmač. Te stvari so očitne tudi V Sibilinem vetru, kjer naj bi bil Josip Vidmar Triumfal. Ali: pot, ki sta jo njegova junaka opravila v okolici Aten, je preprosto popis poti, ki jo je opravil Rebula s prijateljem Stanetom Gabrovcem iz Kamnika čez Turnjice do Velesovega.

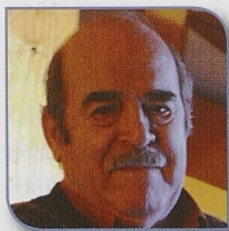
Do najinega pogovora za Čas romana je preteklo še precej mesecev. Opravila sva ga 8. maja 1982. Po-

govor sem snemal, zajela pa sva celoto pisateljskega življenja: zgodnje začetke, problem slovenščine ob italijanski šoli, literarni zgledi, domači in tuji, delež antičnega sveta, problem poetike romana, razmerje med realnostjo in imaginacijo v pisanju, projiciranje družbenih vprašanj, oblikovanje oseb, se najdlje zadržala ob romanu V Sibilinem vetru.

Pozneje sva se pogosteje srečevala v revijah, najprej v Prostoru in času, nato v Celovškem zvonu, pa seveda na mnogih založniških srečanjih v Ljubljani in v Trstu, priložnostno je v zvezi s Petrom Pavlom Glavarjem obiskal tudi mojo domačo Komendo.

Miroslav Košuta

Prijateljske besede dveh samotarjev

Jubilanta Alojza Rebulo sem spoznal kot mladega profesorja na gimnaziji, o njem kot pisatelju sem prvič pisal v Tribuni, listu študentov ljubljanske univerze, leta 1962 in v vsem tem času ostal iskreno prepričan, da gre za ustvar-

jalca izjemnega formata, v rodnem kraškem okolju globoko zasidranega od samega začetka, ki je zorel in dozorel v najpomembnejšega katoliškega pisatelja našega časa. Zato mi je težko reči kaj novega in najin odnos ostaja, kot sem ga opisal v nedavnem posegu, iz katerega naj tu povzamem vodilno misel.

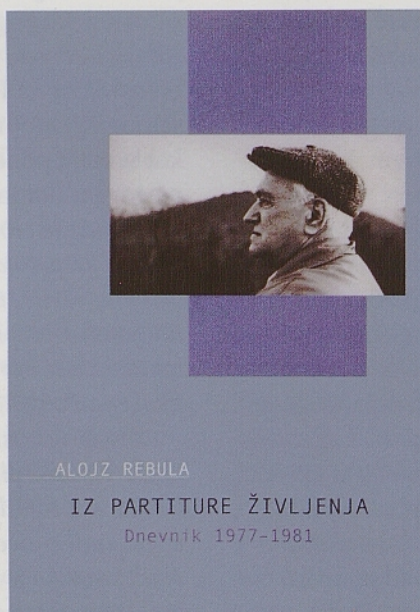
Dopisujeva si dobra tri desetletja, kar bi bilo precej dolgo, ko ne bi bila pisma z Borisom Pahorjem datirana vsaj dvajset let prej. Sicer pa v njih ne gre za verski disput, ker mu nisem dorasel, niti ideološko konfrontacijo, ki bi naju razdvajala, ampak preprosto za potovanje dveh, ki si na delu poti skozi življenje lajšata osamljenost, izmenjavata izkušnje,

delita požirek vina. Vsekakor nič zveličavnega, samo prijateljske besede dveh samotarjev, ki sta se naenkrat znašla bolj sama, kot sta kdajkoli mislila, da sta.

V bistvu sva namenjena vsak v svojo smer, vsak s svojimi prividi in svojo žejo. Saj ne hodiva skupaj, samo od časa do časa se dohitiva, da za hip skupaj počijeva, najraje v senci kraških borov ali na goli gmajni, kakršnih za druge ni več, ob stezah, septanih od kozjih parkljev in bosih nog.

Zgodi se tudi, da nama veter od juga prinese klice zdavnaj utopljenih ribičev ali da v bleščavi kamnitih skladov zaslišiva odmeve enakomernega zamahovanja žuljavih rok, tudi rok najinih dedov. In besede so letnemu času in vremenu primerne že zaradi kosti in sklepov, ob pogledu na pokopališče pa se ne zazreva v tla, ne umikava oči.

Potem vstaneva in z upanjem na skorajšnje ponovno srečanje zavijeva vsak po svoje. Tudi zato, ker jaz nimam tako visokih nog in ker se on v meni nedostopnem jeziku pogovarja z angeli in svetniki, jaz pa v svojem prizemnem z mravljami, ptiči in ribami.

Marija Pirjevec

Alojz Rebula: Pot do resnice

Svoj odločilni prelom v novo dobo in v naš čas je Primorska s Trstom vred doživela s koncem druge svetovne vojne. Po dolgih desetletjih zatrtosti je prišlo do nove sprostitve slovenskih ustvarjalnih moči, čeprav v globinsko sprtem, politično, kulturno in duhovno razklanem svetu povojne resničnosti. Toda zagon je bil kljub vsem notranjim disonancam bližnje preteklosti in sodobnosti, deloma pa tudi zaradi njih, zelo močan. V literaturi še posebej. Med njene najvidnejše predstavnike sodi Alojz Rebula, ki bo 21. julija letos praznoval svojo devetdesetletnico. Pisatelj je v svojih delih vsebinsko globoko zasajen v sodobnost in preteklost Trsta, posebno še v obdobje fašističnih krutosti in v tesnobe povojnega časa. Vendar zmore že v prvi fazi svojega ustvarjanja preseči ozko manjšinsko stvarnost in se usmeriti k bolj univerzalnim duhovnim temam, ki zadevajo večne probleme človeka: vprašanje svobode in nesvobode, ljubezni in sovraštva, strahu in poguma, niča in smisla. Dodajmo še, da zaznamuje njegov opus nenehna tendenčnost, in to zato, ker hoče nekaj povedati, ker nekaj hoče. "Nobena veljavna literatura – piše v eseju *Orodje luči in orodje teme* – ni bila nikoli brez tendence. Kdor ničesar noče, ta nima ničesar povedati."

Skratka, gre za književnost, znotraj katere je obstoj vrednot ali hotenje po vrednotah konstanta. Tako je vrednota zanj "merilo, ki pogojuje človekovo idejno in bivanjsko izbiro". Človek je – po njegovih besedah – "obsojen, da vrednoti, kakor je obsojen na to, da diha". V hierarhiji vrednot je v Rebulovem delu na najbolj izpostavljenem mestu jezik. To je povsem razumljivo, saj je jezik na

zahodnem obrobju slovenske zemlje "edino, kar brani manjšini integracijo v večino. V tujem morju je jezik njen edini rešilni splav." Slovenski jezik zanj ni samo sredstvo sporočanja, ampak etična in ontološka kategorija, ki sega v najgloblje plasti človekove biti. Seveda je "za kako narodno skupnost toliko pomembnejši, kolikor manj se more ta skupnost izražati v areni zgodovinske moči". Književnost, ki nastane na taki osnovi, ne more biti zgolj dekoracija, ne more se sprostiti v nevezano igro ali eksperiment. Zato je razumljiva Rebulova ravnodušnost do vsakršnega avantgardizma, do takega ali drugečnega "artističnega karnevala" in njegova pripetost na tradicijo v globljem pomenu te besede. Hkrati moramo ugotoviti, da prav občutek jezikovne utesnjenosti sprošča v njem večjo slogovno prizadevnost, saj mu beseda pomeni med drugim boj za lastno ogroženo identiteto in svobodnost. V svojem koloradskem dnevniku *Vrt bogov* (1986) pravi naslednje: "Na primer, da sploh pazim na slovenščino. Da sem celo nekam bolan od nje. /.../ Da je vmes nekakšna ihta, ne vem na koga. Kdo ve, če ne kar na Benita Mussolinija. Ja, on me je oropal za slovensko osnovno šolo in gimnazijo in jaz bi se mu rad maščeval, tako da bi si prav po ohceno postregel s slovenščino vseh okusov in barv ..."

tako da bi si prav po ohceno postregel s slovenščino vseh okusov in barv ..."

V razporeditvi vrednot ima pri njem poleg jezika prav tako izpostavljeno mesto etnični humanizem, pa čeprav si Rebula ne zatiska oči pred resnico, da človekovi naravi narodna kategorija ni vrojena, ampak "prizgodovinjena". V eseju *Biti Slovenec danes* opozarja, da je naš človek "vkrcan na prav isti minirani splav, na katerega so vkrcani veliki, Rus in Američan, Nemec in Francoz, Anglež in Kitajec, skratka "človek v goloti svoje končnosti". In vendar nas njegova zavezanost narodni skupnosti ne more presenetiti,

če pomislimo, koliko je stal primorskega Slovenca – posebej tistega, ki je preživel mladost v predvojnem genocidnem ozračju – boj za narodno samobitnost. Zato je tudi razumljivo, da presoja odpadništvo z moralnega stališča. V romanu *V Sibilinem vetru* (1968) pravi, da je v narodnem odpadništvu vedno nekaj človeško manjvrednega. In če protagonist romana *Jutri čez Jordan* (1988) Absalom lahko razume Izraelca, ki je zavrnil vero v deželo Obljube, nikakor ne more odpustiti tistemu Izraelcu, ki je odpadel od Izraela. “Ker odpad od Izraela pomeni odpad od vseh svetostnih skrajnosti /.../. Na eni strani od najvišjega med vsemi bogovi, na drugi strani od najmanjšega med vsemi narodi. Takšen odpad je gnusoba sam na sebi /.../.” Gre torej za etnični humanizem, ki sega v območje moralnega, a je hkrati daleč od tega, da bi se sprevrgel v nacionalizem.

Ta ideja, ki preveva skoraj celotno Rebulovo delo, pa pisatelju ne preprečuje, da ne bi zaobjel globlje bivanjske in duhovne problematike sodobnega človeka. Tu moramo izpostaviti vprašanje ontološkega humanizma, ki ga postavlja – poleg zavezanosti lastnemu jeziku in narodu – med najvišje vrednostne kategorije. Ni brez pomena dejstvo, da najde na primer Silvan Kandor, protagonist romana *Senčni ples* (1960), v trenutku globoke odtujenosti in tesnobe edino pot izhoda iz krize v odrešujoči misli “Ne živi zase!”. V tem smislu so pomenljive tudi besede, ki jih je postavil v usta porimljanjenega barbara Nemezijana v romanu *V Sibilinem vetru*: “Saj končno tudi meni svoboda, kakor domovina, nista bili več kot sredstvo – cilj je bil samo eden, biti človek.” To seveda ne izključuje zvestobe narodu, temveč jo dopolnjuje ter odpira človekovi eksistenci globlje

in nove razsežnosti. Po vsem tem lahko razumemo njegovo trditev, da se “Slovenec lahko do kraja izživi samo na univerzalni ravni. Toliko bo Slovenec, kolikor bo človek. Manjvredna človeškost, manjvredna slovenskost.”

Pri Rebuli pa moramo še posebej izpostaviti krščansko eshatološki sistem vrednot, njegovo usmerjenost k Absolutnemu, k Bogu in njegovo odprtost do skrivnostnega, kar je s svojim pronicljivim posluhom odkrival že pri Grkih in Rimljanih. Metafizična misel, doživljanje sveta in človeka *sub specie aeternitatis*, zavzema pri njem čedalje izrazitejše

mesto. Vzporedno s tem se spreminja tudi njegov odnos do književnosti. Pomenljive v tem smislu so njegove besede v romanu *Zeleno izgnanstvo* (1981): “Čas literature je zame minil, naj se začne čas resnice.” Da pa je bila pot do resnice strma in naporna, priča ob drugem njegovo razmišljanje o lastnem doživljanju vere v koloradskem dnevniku *Vrt bogov* (1986): “Bistvo vere je v tem, da verujoči stavi na nevidno /.../ sredi tudi zanj nerazložljive drame sveta. Tragičnost, ki ga melje, pomeni tudi njemu strašen argument proti božjemu bivanju. Toda še strašnejši argument za božje bivanje je slá po neskončnem, ki melje njegove možgane in srce.”

Ob sklepu lahko rečemo, da kaže pripovedna proza Alojza Rebule zelo izrazite lastnosti. Gre za pripetost njegove literature na trdno hierarhijo vrednot, ki so vezane na jezikovni, narodni, bivanjski in ontološki etos. Osebna in družbena ogroženost je bila namreč preresna, da bi mu dopuščala notranjo razpuščenost, nihilistično držo ali filozofijo absurda. “Slovenski intelektualec – piše v dnevniku *Gorje zelenemu drevesu* (1971) – se lahko čuti potrebnega za rast vinograda na tleh, ki so se drugim že izčrpala in zdaj žvižgajo v burji absurda. Saj mora on svoje vino pravzaprav šele okusiti.” Zvestoba jeziku in narodu ga dela zato odpornega do aktualne postmoderne umetnosti ter njenega relativizma in cinizma, ki se kažeta med drugim v toposti pred misterijem bivanja. Zatiskati si oči pred problemom misterija pa mu pomeni pristati na ustvarjalno neplodnost. In prav s tega stališča danes tudi sam presoja svojo pisateljsko pot, ki jo je prehodil od srede 20. stoletja do današnjih dni.

Kard. Franc Rode

Svetloba večnosti

Pred človekom sem spoznal mojstra besede. Ko mi je konec šestdesetih let prejšnjega stoletja prišel v roke roman *V Sibilinem vetru*, sem bil na mah očaran, prevzet nad lepoto, slovesnostjo, sijajem,

sončno žarkostjo slovenske besede, presenečen nad njeno novostjo in svežino, ki je dotlej nisem zaznal pri nobenem našem pisatelju. To ni bil arhaični tolminski jezik Ivana Preglja, tu ni zvenela Finžgarjeva klena gorenjska beseda, to ni bil skromni domačijiški ton romanov Karla Mauserja, tu nisi čutil joka bolnega srca Ivana Cankarja.

Tu je bila slovenska beseda v svoji mediteranski bleščavi, v svoji klasični klenosti, v svoji suvereni jasnosti in mladostni drznosti. Sonce in morje in marmor. Človeku, ki se je v prejšnjih desetletjih nekoliko sprehodil po španskem in francoskem Parnasu, je bilo takoj jasno, da smo pred monumentalnim umetnikom besede, ki ga na slovenskih literarnih poljanah še ni bilo, nov, izviren, presenetljiv. Rebula nas je z Baudelairov povabil v deželo, kjer je vse samo »ordre et beauté, luxe, calme et volupté«.

Po mojstru, ki me je očaral s svojo besedo, sem si predstavljal človeka v njegovem okolju. Videl sem ga, kako se giblje v francoskih salonih, kako duhoviči z elegantnimi damami, kako snuje svoje romane v razkošnem stanovanju s pohištvom v slogu Louis XV. in s svojimi dovtipi čara izbrano publiko. V resnici živi v skromnih razmerah v svojem »zelenem izgnanstvu« ob Savi. Njegova ustvarjalna sla pa ne pozna meja časa in prostora, od rimskega cesarja Marka Avrelija, preko strahov leta 1000 in Piccolominijevega zatona srednjega veka ter razsvetljenega 18. stoletja, pa vse do današnjega časa s svojimi brezbožnimi ideologijami, njihovimi naivnimi sopotniki in njihovimi junaškimi žrtvami.

Rebula si je sam postavil dve omejitvi: ostal je Slovenec in kristjan. Da človek s takó mogočno besedo in s takó klasično in humanistično kulturo pristane na ozka slovenska obzorja, ko ima vse možnosti, da

razpne široka krila svojega genija in se povzpne na vrh svetovne slave – to se da razumeti samo kot potrditev notranjemu klicu k ponižnosti in skromnosti, kot edina pot do človekove pristnosti. Rebula je spoznal, da je človek lahko samo kot Slovenec.

Druga omejitev: njegovo proklamirano krščanstvo. Smemo to imenovati omejitev? Glede na plehkost časa, v katerem živimo, da. Poglejmo samo na nobelovce zadnjih let. Med njimi ne boste našli kristjana, prej zadrte nasprotnike krščanskega imena: Portugalec José Saramago, Avstrijka Elfriede Jelinek in še kdo. Lahko si dober pisatelj, a če si izrazit kristjan, ti javnost ne bo naklonjena. Piši kakor razvratni Houellebecq, postavi se na stran starega antiklerikalizma kot Vargas Llosa, razglašaj se za agnostika kot Boris Pahor, pa boš imel zagotovljeno naklonjenost publike in medijev. V dobi indiferentizma in skepse ni dobro imeti jasnih pojmov in odločnih stališč. Rebula je preveč pošten, preveč pokončen, preveč da na svojo čast, previsoko pojmuje svoje slovenstvo in svoje krščanstvo, da bi se mogel spustiti na raven vsčnosti. Z vso iskrenostjo se oklepa križa, v katerem se edino »oportet gloriari«.

Trdno usidran v veri, je Rebula zastavil svojo prodorno misel in besedo tudi v obrambo Kristusa in njegove Cerkve s talentom, ki mu ni para v slovenskem prostoru, pa tudi daleč naokoli. Njegovo zavest oblikuje prepričanje, ki ga izraža sv. Pavel: »Mi pa imamo Kristusovo misel« (1 Kor 2,16). V tej zavesti suvereno presoja človekova dejanja in borno kvaliteto časa, v katerem živimo. Zaveda se namreč, da posvetni človek odklanja to, kar je od Boga, »zanj je nespamet in ne more spoznati, ker se to presoja duhovno. Duhovni pa presoja vse, a njega ne presoja nihče« (2 Kor 4,16). Naj se še krepí moč misli, naj še blesti beseda, naj prekipeva »vivens homo«, ki je »gloria Dei«.

Vselej, ko obiščem prijatelja na njegovem domu na levem bregu Save, se spomnim misli Victorja Hugoja: »V očeh mladih vidiš plamen, a v pogledu starca vidiš svetlobo.« Da, svetloba večnosti, neminljiva svetloba večnosti.

Diomira Fabjan Bajc

Plodnih 90 let Alojza Rebule

V tem kratkem zapisu bom skušala nakazati nekaj problemov, ki so najbolj značilni za Rebulov miselni svet in za njegova dela, ki ta miselni svet odražajo v umetniški obliki.

Najprej želim poudariti, da je Rebula sicer zamejski avtor v običajnem pomenu te besede, da pa nima v sebi in ne izraža v svojem pisanju nič tiste zatohlosti in provincialnosti, ki sta marsikdaj značilni za tako maloštevilne skupnosti, kot je naša. Rebula se izraža v vseh literarnih zvrsteh. Kot študent se je poskušal s poezijo, nato z dramatikom, s črtico, z daljšo pripovedjo, z esejem. Izraža se tudi v dnevniku in v meditaciji, in končno v romanu, ki za avtorja »ostaja ena od zadnjih oblik celostnega pristopa duha, ki se je rešila v naš necelostni čas. Nobena druga nima takih možnosti, da bi se utelesila kot eksaktna fantazija, kot spoj med mero in med vizijo«. V romanu je avtor dosegel višek svoje ustvarjalnosti, čeprav so tudi nekatere črtice in dnevniški zapisi pravi literarni biseri.

Marsikateri literarni kritik trdi, da je zgodovinski roman V Sibilih vetru njegovo najboljšo delo. Sam je izjavil, da se je zatekel v zgodovino, ker mu omogoča prosto opisovanje sedanjosti. Njegova zgodovinskost je samo preoblika za sedanjost. Omogoča mu tudi, da poudari, kako je človek v vseh zgodovinskih dobah v bistvu enak. Sam je izjavil: »Pri pisanju sem izhajal iz globokega prepričanja, da se v globini silnice, ki urejajo medčloveške odnose, niso v bistvu spremenile. Tudi politika je ostala to, kar je vedno bila, to je igra sil. Tudi rimska zunanja politika je v bistvu poznala vse variante modernih političnih sredstev od surovega

nastopa do premetenega taktiziranja«. Rebula presoja zgodovino z etičnega vidika: v njej gleda predvsem boj med dobrim in zlom v človeku samem, ta boj pa je vedno enak. Zunanji civilizacijski napredek s tega vidika seveda ne pomeni mnogo.

Roman V Sibilih vetru je napisan v prvi osebi. Lahko ga beremo kot prisposodbo avtorjeve duhovne poti: od suženjstva-manjšinstva se je preko kulture, preko krize in trpljenja povzpел do zrelosti in ravnotežja, tako kot glavni junak Nemezian, ki eksplicitno pove, katero je sporočilo celotnega romana: »Saj končno tudi meni tako svoboda kot domovina nista bili več kot sredstvo – cilj je bil samo eden, biti človek, biti človek čim bolj ...«

Večplastnost je tipična za Rebulov način pisanja; ne morem se ogniti misli, da jo je mogoče dobil od avtorja, ki ga ima silno rad in ki mu je vedno pomenil zelo mnogo: Dante Alighieri. Še bolj ga je prevzela usoda drugega umetniškega velikana: Franceta Prešerna. O njem trdi, da je sicer lirski pesnik, a z močnim značajem, čigar grenka usoda se da primerjati z Dantejevo, le da je slednji dal duška svojemu protestu in maščevalnosti v Božanski komediji, medtem ko Prešernu kaj takega ni bilo dano. Njegov obup je totalen in govori v gluho tišino.

Ob tem soočanju med dvema umetnikoma, Italijanom in Slovencem, je treba spregovoriti o problemu, ki se kot rdeča nit vije skozi vsa Rebulova dela in skozi skoraj vsa njegova razmišljanja: o problemu narodnosti. Zakaj prav tu se je vse začelo: kot šestleten otrok je bil vržen v italijansko šolo in je postal Luigi. Ta virtuoz slovenskega jezika ni namreč obiskoval niti enega razreda osnovne, nižje in višje srednje šole v slovenščini, ker takih šol v dobi fašizma enostavno ni bilo. Šele po italijanski klasični maturi se je leta 1945

vpisal na klasično filologijo v Ljubljani in se tako, nedvoumno, opredelil za slovenstvo in za klasiko. Rebula bi lahko postal italijanski pisatelj, saj je njegova italijanščina prav tako sočna in bleščeča kot slovenščina. Vendar je, se mi zdi, brez najmanjšega notranjega boja, s samoumevnostjo velikih duhov, izbral slovenščino, tako kot Prešeren, ki bi prav tako lahko postal nemški pesnik.

Rebula je prevajal in predaval Italijanom. Nekoč je dejal: »Dejansko po naši krvi buta dosti več človek kot Slovenec ... V nas pač živi več ali manj standardni človeški Adam, ki mu je slovenstvo le pridani atribut. Kajpak na ravni idejnega vrednotenja, ne na ravni živete psihologije. Na psihološki ravni slovenstvo lahko postane usoda, shizofrenija, samomor, kakor je tudi večkrat postalo. Kdo naj se tega bolj zaveda kot zamejec«. In še: »... kot Slovenec nimam kaj zavidati komurkoli. Slovenska šahovnica ima prav vsa polja in vse figure, da na njej lahko odigram svojo življenjsko partijo do konca«.

Glede slovenskega in italijanskega jezika pa je napisal: »Oba jezika moraš ne samo poznati, ampak čim bolje poznati, čeprav bo eno poznanje na ravni srca, drugo pa samo na ravni glave«.

Težnja k univerzalnosti ga vodi k proučevanju človekove usode, tudi na filozofski ravni, k razmišljanju o smislu življenja in smrti. Kljub temu da se je opredelil za krščanstvo, ga neprenehoma vznemirja tragika človeške minljivosti. Nekje je dejal: »... da ga ni ugovora, da ga ni možnega ugovora proti veri, Cerkvi, Kristusu pa Mariji pa vsem svetnikom in vsemu verskemu, da ga ni ugovora, ki si ga jaz ne bi bil sam sebi postavil. Torej sem daleč od kakšne blažene naivne vere, kakršna je dana nekaterim«. In še: »... iščem tudi razumske utemeljitve tega verovanja«.

Opozorila bi še na humor, ki preveva vsa Rebulovala dela, gotovo ne na poceni humor, pač pa na prefinjeno ironijo ali od časa do časa na prav pobalinsko razigrane prizore, ki so za bralca pravi užitek. Tudi opisi narave so raztreseni vsepovsod in so naravnost očarljivi. V romanih opisuje predvsem Slovenijo, v dnevniških zapiskih pa tudi Ameriko, kjer je bil že večkrat.

Alojz Rebula je velika umetniška osebnost, je pa izrazita osebnost tudi v narodnostnem življenju, saj s svojim pisanjem posega vanj in ga pomaga sooblikovati. Hvala, gospod profesor!

Bruna Marija Pertot

Iz vrtov življenja

Naši čuti so čudoviti instrumenti. Stalno nas opozarjajo na vse, kar se dogaja okoli nas, na vsak odtonek lepote, dobrote, ljubezni, ki se nas dotakne ali pa se nam tudi samo bliža, prav tako nas obvestijo

o vsakem vzgibu, ki je v nasprotju z naštetim. Ko nekdo potrka na vrata našega jaza, takoj zaznamo, od kod prihaja, če iz vrtov, kjer se je pomenkoval z žlahtnimi vrtnicami, ali iz drugačnih, kjer je gnojil in presajal ohrovt (»vrzote«).

To je nekaj zelo zelo lepega in koristnega, ne le za naš vsakdanji obstoj: prepotrebno nam je še najbolj ob izbiri naše duhovne in kulturne hrane, ob nenehnem stiku z vsemi oblikami umetniškega in kulturnega snovanja.

V oceanu novih, domačih in tujih knjig, ki se nam dnevno ponujajo v branje, postane Sizifov napor izbrati tisto, ki nam bo v uteho, tisto, ki bo potešila našo žejo po živu vodi, tisto, ki nas bo obogatila, tisto, ki se nam bo za vedno zapisala v glavo in srce. Veliko je papirja za odpad. Veliko je pa tudi lepega, dobrega, danes si skorajda vsak človek želi stopiti v knjigo, v svojo lastno knjigo, v tem vidi podaljšanje svojega kratkega zemskega bivanja, ne vidi atoma večnosti, temveč infinitezimalni del slednjega, ker »zakaj bi pa ta moja tako lepa ali pretresljiva zgodba morala v pozabo? Prelijem jo v besedo. Podoživljam se v knjigi.«

Smo prva generacija, ki ji je dana ta milost, ta dar, dar knjige. Naši predniki si o tem še sanjati niso mogli.

Sizifov napor izbire: k sreči imamo nos. A ni vsak nos dober nos. Utegne ga imeti, kdor je rastel in se napajal ob zgodbah o Rutu, o Esteri, o Davidu in Bet-

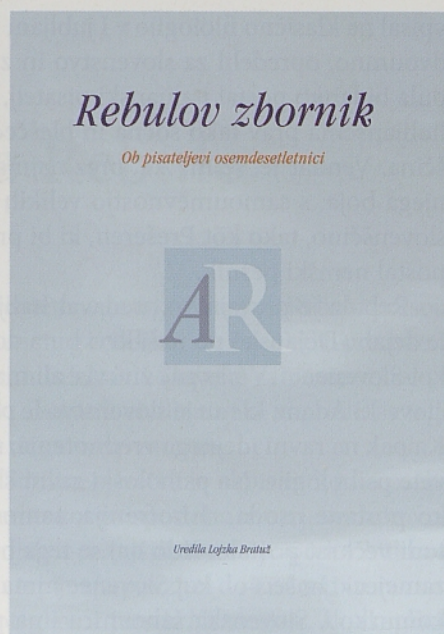
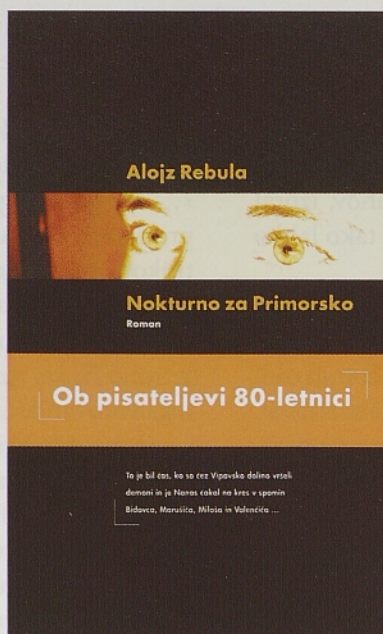
sabeji, o deviški Suzani, o Juditi, o Tobitu, o Savlu, Samuelu in Danijelu, je, brez sence domišljavosti, lahko prepričan, da ga ima, nos, namreč.

Ta proza (proza, vendar vsa nabita s poezijo) je ostala presežnik človeške pripovedi v nevezani besedi, njena literarna vrednost je izredna. Za mnoge je ta literatura postala vseživljenjska hrana, tudi danes, le da se o tem ne piše, niti govori, in kdor jo je okusil, se stalno vrača k njej, ne more se ločiti od nje.

Vonj po tem zgodovinsko tako oddaljenem pripovedništvu, a tematsko tako zelo sodobnem, zaznam še in še v delih avtorja, ki se je na rešetu mojih osebnih, torej subjektivnih izbir znašel takorekoč sam. To je pisatelj Alojz Rebula. V mislih imam, seveda, metaforično rešeto, tisto, s katerim vsak od nas ločuje zrnje od plev, preden sploh daruje neki izbiri svoj dragoceni čas.

Ostal je tako rekoč sam, ne le ker prihaja iz dišečih vrtov Stare zaveze, ampak ker se je na široko sprehodil po čudovitih vrtovih antike, po vrtovih neizmerne znanja in kulture vseh časov, po vrednotah, ki jih častno zastopa in o njih priča, ne meneč se za modne imperitive in ne misli na aplavze. Znašel se je na tem situ tako rekoč sam, ker so me poti in izbire vodile v drugačne pokrajine, v pokrajine poezije, esejistike, znanstvene in poljudno znanstvene pripovedi, potem ko so mi mladost krojili veliki svetovni pripovedniki, od ruskih, poljskih, čeških, pa do francoskih, italijanskih, nemških, nordijskih. Med nami mladimi je veljalo, da »požiramo knjige«. Res je bilo tako, in ni mi žal. Kako lep je bil svet brez televizije, kako bogat! Napolnjevali pa so ga ljudje kot prof Alojz Rebula in mnogi njemu podobni.

Sodobni roman, sodobna proza zadnjih desetletij ni znala odžejati, celo mnogi Nobelovci so zleteli skozi tisto neusmiljeno sito osebne kritične izbire in se znašli med plevami. Tudi ker se prej ali slej prepričamo, da v ozvezdju velikih kroži brez števila majhnih, od medijev umetno napihnenih zvezd, da sta tudi na tem polju gospodarja čast in denar; se tudi prepričamo, da prodane knjige romajo na police pogosto neprebrane, da mnogi gradijo svoje ocene in mnenja o »prebranem neprebranem« na podlagi tega, kar so prebrali v tisku ali celo slučajno obrali

na njivi prijateljev in znancev, ki naj bi bili na tem področju strokovnjaki.

No, žlahtni vonj iz žlahtnih vrtov pa vselej že iz pravih strani zaveje vame iz knjig Alojza Rebule, našega nekdanjega izrednega profesorja klasičnih jezikov in literature. Čas spodnaša vse, vendar ne tako zelo, da ne bi še vedno utegnili jemati v roke, kar pride izpod njegovega peresa ali pa iz njegovega računalnika. Od Rebule se imaš vselej kaj naučiti: kar pa daje posebno vrednost njegovi pripovedi, je gotovo jezik, ki je prav njegov, njegov! In pa njegov odnos in spoštovanje do slednjega, njegovo zanimanje ne do sebe, temveč do človeka, človeka, iz preteklosti, iz sedanjosti in celo prihodnosti, in pa pojavnosti življenja kot takega in človeških usod. On sam je vselej nekje za kulisami, ni središče lastne pripovedi, je vselej pričevalec, vendar brez samoljubne drže: to niso pisani balončki iz mila.

Profesorju Rebuli voščim še veliko plemenitih sapic, sporočil, vonjav in navdihov iz tistih vrtov, ki so plemenitili njegovo pisateljsko delo in človeško držo.

Pa še nekaj bi mu rada voščila in to iz vsega srca: da ne bi nikdar in nikomur prišlo na misel kakorkoli prirejati, posodabljati ali prilagajati njegovih del po lastnem okusu in namišljenih potrebah. Pomenilo bi, da sam nisem sposoben napisati nič in si zato »izposodim« besedo pri drugem, ki je to znal in hotel. Tudi hotel: ker pisateljevo delo je pogosto težaško delo. Bilo bi nespodobno segati po takem pridelku.

Hvala, profesor Alojz Rebula, za vse, kar ste ustvarili, za vse, kar ste nam podarili.

Alice Zen

Devetdeseti rojstni dan Alojza Rebule

Ko sem leta 2009 za založbo Mladika pripravljala knjigo *Alojz Rebula. Biografija v slikah* – delo, ki me je močno navdušilo in zaznamovalo – sem imela priložnost поблиže spoznati profesorja Rebulo. Kar me je

pri njem najbolj prevzelo, je bil njegov prodorni pogled, v celoti predan potrebi po vedenju, ki se izraža s stalnim postavljanjem vprašanj, z iskanjem odgovorov ali pa eventualnih hipotez.

Potem ko mi je kljub nemalokateri težavi le uspelo dobiti njegovo privoljenje, da začnem raziskovalno delo o njem, sem mu predstavila znane kulturne in verske osebnosti s Tržaškega. Nekatere sem pospremila na njegov openski dom, druge pa na podeželju, v prijetni dom v Loki pri Zidanem Mostu.

Eden izmed teh je bil jezuit p. Mario Vit.

Nekega jutra, ko je divjala huda nevihta, ki naju je zvesto spremljala do Loke, sva s patrom Vitom odpotovala iz Trsta.

Zgodi se, da včasih spet vzamem v roke in preberem njegovo pričevanje o tem srečanju, ki nosi naslov »Pod lipo«. Vidim ju, kako v medli svetlobi sončnega zatona, na terasi, v nekem neresničnem vzdušju, med svetlobo in temo, sta sklonjena na mizici govorila: »Zgodbe o Bogu, o cerkvi, o običajih, o kulturah ... zakaj Bog dopušča, hoče zlo? Ne, ne prepričajo me Hans Jonas, Paolo De Benedetti (in toliko manj premagani Bog Sergia Quinzia): Bog se ne more strinjati s trpljenjem, Deus patiens je trpeči Bog, ne žalostni Bog: mysterium iniquitatis. Tišina, sprejemanje limit, pokornost brez razuma.« (Alice Zen, *Alojz Rebula. Biografija v slikah*, Mladika, 2009, str. 141).

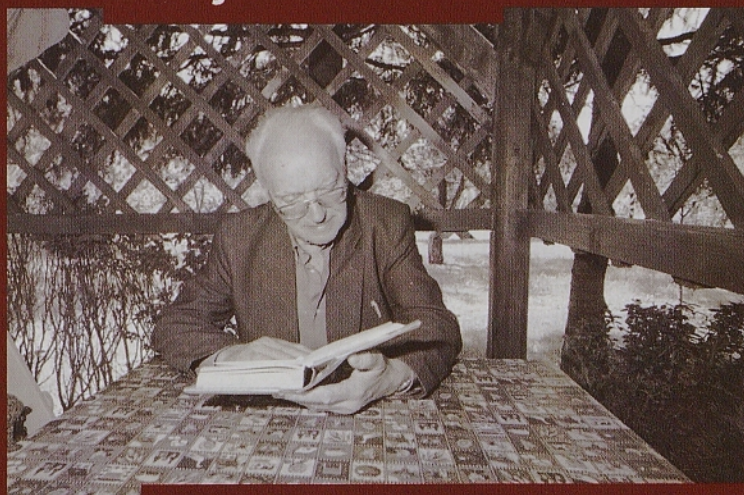
V openski dom sem pospremila tudi filozofa Giovannija Grandija, ki

sta ga toplo sprejela profesor Rebula in prijazna soproga Zora Tavčar.

Pogovor sta začela pri francoskem filozofu Jacquesu Maritainu. Profesor Rebula ga pogosto omenja v svojih literarnih raziskovanjih, predvsem glede iskanja resnice. Tiste resnice, o kateri je »velik del mislecev dvajsetega stoletja skušal teoretizirati o njenem neobstoju ali – bolj splošno – o njenem sorodstvu s fundamentalizmi, z nasiljem, vsiljevanjem ...« Jean Cocteau opisuje Maritaina kot »'intelektualno trdo osebo'« z »'mehkim srcem'«. To podoba Rebula ponazarja s predstavo o človeku z veliko 'intelektualno rigornostjo' in obenem veliko 'dobroto'. (Alice Zen, *Alojz Rebula. Biografija v slikah*, Mladika, 2009, str. 79)

Za Alojza Rebulo in za Giovannija Grandija »resnica pa ne obstaja sama po sebi, ampak vzporedno z ljubeznijo«, in ta ni nič drugega kot »razpoznavni znak svetnikov vseh časov«, ki jih vodi/privlači resnica, ljubezen in vera v Boga. (Alice Zen, *Alojz Rebula. Biografija v slikah*, Mladika, 2009, str. 80)

Alojz Rebula

Biografia per immagini
a cura di

Biografija v slikah
uredila

Alice Zen

Tatjana Rojc

Gledališki utrinek: drama Timava in njena vpetost v opus Alojza Rebule

... samo veliki ljudje postavljajo človeštvu velike cilje.

SREČKO KOSOVEL

Tudi v dramskem tekstu Operacija Timava Alojz Rebula izpostavi glavne teme svoje poetike, dokazuje vrednost Besede, ki je zanj lahko samo v smislu Absolutnega. Primarni inspirativni vzgib je izkušnja, ki se prelevi v literarno sporočilnost, kolikor povzema človekovo tragiko in avtorjevo iskanje resnice. Z besedilom Operacija Timava je Alojz Rebula konkuriral in zmagal na natečaju, ki ga je razpisalo Slovensko stalno gledališče v Trstu leta 1992. Odrsko praizvedbo je drama doživela v sezoni 1993/1994 v Trstu v režiji Maria Uršiča. Leta 1994 je založba Mihelač izdala Rebulov roman Kačja roža, ki povzema tematiko dramskega teksta, romaneskna fabula pa Rebuli omogoča, da dodatno razširi tematiko ter tako dramsko besedilo neposredno zavezuje svoji poetiki. Opusu Alojza Rebule je namreč izhodiščna osnova, brez katere ne moremo razumeti avtorjevega diskurza, predvsem potreba po ubesedeni interpretaciji, po tolmačenju pojavnosti sveta v besedi. Njegovo literarno bistvo se osredotoča na bivanje, ki ima v osnovi filozofski koncept nemoči, kakršen izvira iz Heglove potrebe po "nesrečni zavesti", po osebk, ki je v sebi in odraža tudi neskončne kontradikcije, začetek vsega zla pa je (kakor pri Prešernu) védenje samo. Če je po Aristotelu "bistvo pesnika v posnemanju dejanj", Rebula v Operaciji Timava in v Kačji roži pravzaprav parafrizira stvarnost, obravnava jo kot resnico in vanjo verjame, bralec pa to literarno igro sprejema. Gre za resnico, ki je zasnovana na podlagi stvarnega, čeprav v romanu manjka zgodovinski čas, dejanje je postavljeno v fiktivna leta fašistične diktature med Prvim in Drugim Tržaškim procesom (1930–1941). V posameznih likih prepoznavamo predvsem komunističnega revolucionarja Pina Tomažiča, Srečka Kosovela, Kosovelovo sestro Karmelo, v Amosu Borsiju v Kačji roži pa, delno Kosovelovega prijatelja, nea-

peljskega intelektualca Carla Curcia, ki se pri Rebuli iz vloge kulturnega kolonizatorja prelevi v nekakšen glas vesti. O svojem junaku pravi Rebula:

"On je pol Italijan in pol Jud. Lahko rečem, da sem ga nalašč napravil pol Juda, ker drugače bi brali, da so se zgodili kakšni čudeži, da se tukajle čisti Italijani tako obnašajo. Taki primeri so izredno redki. /.../ On je, ko je prišel v Trst, šel iskat slovensko slovnico v knjigarno in je tam doživel prvo lekcijo o tem, kako uradni Trst gleda na slovenščino. Torej, prišel je že nekje z odprtim srcem v Trst in tudi tako mu ni bilo lahko potem videti resnice tega položaja." (Rojc 2009: 104)

Zgodovinski čas je (tudi glede na zgodovinske like, ki se jih Rebula posluži za realno slikanje zgodovinskega trenutka) torej fiktiven, zgodovinski trenutek pa Rebula točno in definitivno uokviri s tem, da se osredotoči na zgodovinsko vprašanje odpora zoper diktaturo, kakršnega je zasnovala antifašistična organizacija TIGR, kar Rebulo v tem primeru zavezuje Schellingovi teoriji o svobodi, ki jo nemška pozna romantika združuje v dve glavni temi: prva priznava zlo (v Rebulovem primeru življenje samo) kot nekaj pozitivnega (iz krščanstva), naravo pa obravnava kot neskončni kaos, kot obskurno in usodno ponavljanje, ki se zoperstavlja Zakonu (kar je diktatura kot negacija eksistence šibkejšega). Rebula (po Heglu) pa to še dodatno stopnjuje v prepoznavanje sebe v drugem, kar je na neki način tudi avtorjeva potreba po besedi, tragika zla pa ima pri njem še dodatno razsežnost nedoumljive skrivnosti (izvirni greh), s čimer je človek v svoji minljivi dimenziji trajno zaznamovan. Zato lahko tudi v drami Operacija Timava prepoznavamo usodo človeka-žrtve-naroda (torej trpnega subjekta, kar je seveda povezano z avtorjevo biografsko izkušnjo) kot enega izmed konstitutivnih inspirativnih vzgibov celotnega njegovega opusa: izkušnjo narodnega genocida, ki jo je nad primorskimi Slovenci izvajal fašizem, kar Rebula utemeljuje z besedami:

“Meni ostaja kot travma ne toliko moja usoda, ampak narodna usoda, pa če jo razumemo – kot nekateri – kot epopejo, ali – kot drugi, med katerimi sem tudi jaz – kot tragiko. /.../ Gotovo je, da v meni tisto obdobje še živi, vendar ne v svoji epopejskosti, ampak v svoji tragičnosti.” (Rojc 2009: 30)

In dalje:

“Razumljivo je, da je osebna izkušnja primarna. Drugače ne more biti, ne moremo govoriti kot iz neke osebne izkušnje. /.../ Vsako izjavljanje iz abstraktnosti je zame nezanimivo. /.../ To pomeni ne samo neko osebno spoznanje, ampak neko osebno doživljanje, neko osebno trpljenje.” (Ibidem: 81)

Ob tem je nujno poudariti še prehod iz poganstva v krščanstvo (kakršnega umemo iz Krsta pri Savici), kar definitivno zaznamuje Rebulov prehod iz ne vere v vero in je značilen tudi za junake Operacije Timava: ideologija nad vsem in posledična izbira boja na eni ter iskanje smisla preko osmišljanja lepote na drugi strani definirajo komunista Dušana (in njegove tovariše) ter (delnega) antagonista, pesnika Stanka.

Operacija Timava je torej povsem vpeta v Rebulov opus tudi preko svojega izrazito literarnega značaja, teme pa so tudi pri tej drami izrazito metaliterarne: življenjske izkušnje, književnost in filozofija, antika, politika, jezik, narodna zavest, vprašanje vere. Te so osrednje teme Operacije Timava in Kačje rože, vendar preko njih se je Rebula s tematiko vključil v občeveljavni slovenski tržaški diskurz, čeprav se tudi tu nikakor ne loči od univerzalnega pomena človekove eksistence. Tudi tu postavlja tezo in antitezo s tem, da je jasna avtorjeva pozicija do velikih vprašanj, ki jih obravnava. Teza in antiteza pa predstavljata v končni fazi avtorjev intimni dialog z lastno vestjo, skozi katerega prodira njegova večna resnica o nerešljivi tragiki človeka. In (morda tudi) o njegovi rešitvi: tragičnost spopada etike in nič Rebula rešuje z odločnim odklanjanjem samonamenske katastrofe, s sprejemanjem Absolutne Resnice, ki predstavlja zanj edino možno katarzo: po Bogu je dana možnost, da ločimo resnico in zmoto, vendar v tem se Rebula nikoli ne oddalji od človeka, saj tudi Operacija Timava in Kačja roža vzpostavita simbiozo ambivalence med zgodovino in imaginacijo, med večno osamljenostjo in veličastno sceno realne izkušnje in posameznika, ki išče v sozvočju umetnostnega (kot najvišjega izraza domišljije-imaginacije) in konkretnega, ki ga ponuja in predstavlja stvarnost, v tem primeru zgodovina. Tako tudi osmišljanje Božjega predstavlja logiko, ki

jo posameznik kot odraz družbe udejanja od znotraj, torej iz sebe ali v sebi (predvsem Stanko, ki sprejema tragiko in jo doživlja s smrtjo, Amos pa te tragike ne more zdržati in se v Operaciji Timava ustreliti).

Evidentno je, da Rebula z Operacijo Timava vrednoti nekakšen skupinski spomin in je zaradi tega njegova drama že sama po sebi elaboracija spomina (in torej – na neki način – zavestna fikcija), prerašča pa v nekakšen občeveljavni arhetip. Morebiti pa celo izhaja iz njega. (Enega najvišjih primerov te fikcije, ki je prerasla izkušnjo, predstavlja v slovenskem kontekstu mistična usoda Franceta Balantiča in njegova smrt ter usoda njegovega pesniškega opusa po njej.) Tudi pri Rebuli je beseda simbolni pojem podobe, zato je še posebej branje dveh analognih literarnih pripovedi zanimiva tudi, ker ni samo ponovna interpretacija ali ponovno videnje, ki se ponavlja v posameznih interpretacijah posameznih bralcev (ali celo posameznih interpretacijah istega bralca, ki k tekstu pristopa po večkrat in na različne načine).

Rebulova drama se torej nekako umešča v samogovor, vendar nastaja iz zavesti, da se preko tega začetnega, izvirnega samogovora v končni fazi pravzaprav razvije dvogovor z bralcem/gledalcem, ker avtor in bralec/gledalec doživljata in skušata razumeti zavest eksistenčno-tragičnega. Kar pomeni, da gre tudi tu za Rebulovo iskanje, kjer gotovo ni neke zgolj estetsko ubrane evfonije ter odmaknjenega mističnega dojemanja inspirativnega vzgiba ali odtujenosti od stvarnega. Rebulovo ustvarjanje je vpeto v krščanstvo, kakršnega ume Dante (za Rebulo “planetarni pojav”), kakršnega najdemo v Tomažu Akvinskem. Dejansko moremo na Rebulovo misel aplicirati Aristotelovo teorijo o estetski mimesis, kakor je nakazana v Poetiki in ki jo udejanjijo tudi Rebulovi junaki Operacije Timava: človekova sreča in ne-sreča prideta do izraza v njegovi dejavnosti; dejavnost – in ne le pasivna eksistenca – je tudi človekov končni smoter. V to pa je dokončno vpeto tudi Rebulovo sočutje do nesreče nedolžnega, ki je tokrat mišljeno kot sočutje Amosa Borsija do nesreče nedolžne skupnosti, ki jo doživlja kot osebno krivdo. In definitivne rešitve zanj ni, zato je samomor edina oblika javnega priznanja krivde režimske diktature, kateri sam (kot pol Italijan) pripada. To izpraševanje vesti v Kačji roži dobiva še dodatno dimenzijo, ko beremo dnevniške samogovore Amosa Borsija, ki spremljajo celotno naracijo. Istotako se Erika iz Operacije Timava, ki v zaključnem dialogu z materjo trdi, kako “če govoriš z večnim /.../ moraš izgoreti ... če ti je tako strašno ‘biti’” (Rebula 1992: 77), v Kačji roži prelevi v Natašo, ki ravno tako razmišlja o tragiki skupne

človeške usode in zaključi roman s pogledom na rdeče nebo, vse v odsevu požara (Narodnega doma) in nadnaravnega sija: "Ko da gori Evropa ..." (Rebula 1994: 174): od začetne potrebe, da preboli travmo in svojemu jeziku vrne dostojanstvo, ki mu je bilo nasilno odvzeto s fašizmom, se slednjič kot tragična junakinja in glasbenica obrača v globlje substrate zavesti individualne usode, ki ni več niti v smrti zasebna, intimna, ampak odraz tragike človeštva:

"Velik umetnik ni nikoli samosvoj. Je samo poosebitev, inkarnacija, hypostasis neke kolektivne energije, ki v določeni dobi tli v človeštvu. Kdor ustvarja, ne govori iz sebe." (Rebula 1962: 134)

Rebula tudi v dramskem tekstu postavlja ponovno v ospredje konstantno željo, da bi ustvaril sintezo med krščanstvom in sekularizirano kulturo ali svetom. Če dojemamo sekularizacijo izključno kot odsotnost krščanskega Boga – kar bi bilo v Rebulovem primeru dokaj reduktivno –, umetnostno delo ne more biti zgolj katarzično dejanje, ampak predstavlja stremljenje po katarzi, ki je umetnost ne more dodeliti popolnoma in povsem. Pri Rebuli je prisotno sprejemanje moralne predpostavke, po kateri obstaja implicitna in deter-

minantna konfiguracija odnosa med Božjo milostjo in človekovim odrešenjem, ki ju avtor stalno išče. Zato je tudi v Operaciji Timava esenca vsega v neskončni pieteti v odnosu do trpljenja človeštva, brez izjem.

LITERATURA:

- Razni avtorji, Alojz Rebula. Operacija Timava. (Gledališki list) SSG, Trst 1993.
- Razni avtorji, Balantičev in Hribovškov zbornik, Ljubljana-Celje 1994.
- ARISTOTELE, Poetica, Roma-Bari 1998.
- ČUK MARIO: Krst Operacije Timava, *Delo*, Ljubljana, 11.10.1993.
- KRAVOS BOGOMILA: Slovenska dramatika in tržaški tekst, Ljubljana 2011.
- LOVEC ZDENKA: Čas med svetovnimi vojnami, *Večer*, Maribor, 3.11.1993.
- PREDAN VASJA: Potujčevanje drugorodcev, *Razgledi*, Ljubljana, 15.10.1993.
- REBULA ALOJZ: Kačja roža, Ljubljana 1994.
- REBULA ALOJZ: La peonia del Carso (T. Rojc spremna beseda), Gorizia 2005.
- REBULA ALOJZ: Operacija Timava. (Drama v dveh dejanjih). Neobjavljeno. Trst 1992.
- ROJC TATJANA: Pogovori z Alojzom Rebulom, Gorica, Celje, Celovec 2009.
- ROJC TATJANA: Studencu Absolutnega nasproti. Dokumentarni portret A. Rebule. RTV Slovenija 2011.
- VOLPE DANIELA: Rebula ha portato in scena un'operazione 'dolorosa', *Il Piccolo*, Trieste, 10.10.1993.

Jože Strgar

Prijatelj Lojze Rebula

D ne 29. marca, leta Gospodovega 1966, ko se nama je rodila hčerka Mihaela, sem v popoldanskih urah stopil v ljubljansko stolnico, da bi se Bogu zahvalil za novo življenje. V njej sem našel enega samega moškega, ki je v klopi klečal in očitno molil. Po kratkem času je v stolnico prišel še en moški in tega prvega odpeljal iz nje. Stopil sem za njima in že med vrati spoznal Staneta Gabrovca, arheologa, s katerim sem se že od prej poznal, ki je prišel po svojega prijatelja. »To je Lojze Rebula, pisatelj iz Trsta,« mi ga je predstavil. Takrat se je rodilo prijateljstvo z njim, ki se je ohranilo vse do danes.

Dve leti pozneje je izšel njegov roman **V Sibilih nem vetru**, delo, ki je bilo za tisti čas nekaj tako velikega in aktualnega, da smo samo strmeli nad njim. Kaj hitro je v *Razgledih* izšel, izpod peresa Andreja Inkreta, obširen članek o njem. Že naslednji dan sem

se napotil v Trst in se na Opčinah oglasil pri Rebulovih. »Prinesel sem Ti poročilo o romanu«, sem ga pozdravil. Bil je nadvse zaskrbljen o tem, kaj piše, kaj se bo z romanom in z njim zgodilo. Ko sva Inkretovo poročilo prebrala, sva se oddahnila in rekla »hvala Bogu«. Ni bilo uničujoče, kakor se je bal, da bo, ampak realno in dobrohotno.

Po tistem so izhajali nadaljnji romani, vse imam s posvetilom in vse sem redno prebiral. Danes so najlepši del moje knjižnice.

Upam si zapisati, da me je na začetku najgloblje nagovoril zgoraj omenjeni roman. Sedaj, ob njegovi devetdesetletnici pa sem posebej počaščen z njegovim esejem, objavljenem v *Zvonu* o Andreju Gosarju (Trenutek racionalnosti v slovenski zgodovini, *Zvon* št. 1, 2014). V tem besedilu se zrcali Rebulova modrost, čistina krščanske misli in globoka zavezanost slovenstvu – vse, kar je sodobnemu slovenskemu razumniku dobrodošlo in potrebno.

Dragi Lojze, lepo je bilo s Teboj!

Brane Senegačnik

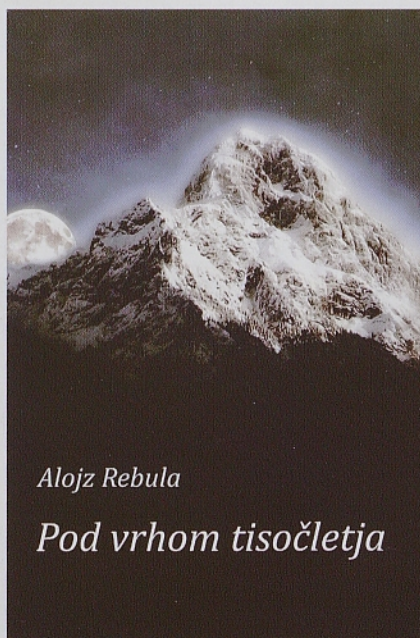
Žeja po živem

Ljudje največkrat berejo pisatelje s pričakovanjem, da jih bodo njihova dela popeljala v nove, neslutene svetove ali pa da bodo uzrli resničnost, v kateri živijo, v dotlej neznanih razsežnostih, pa naj gre za neodkrite celine bivanja ali pa zgolj za finese vsakdanjosti, ki komaj opazno spreminjajo barvo stvari na vsakem koraku. Takšna potovanja po cestah iz besed običajno spremlja občutek potešenosti: kadar se bralec znajde v presenetljivih krajih, h katerim ga je nezavedno gnalo, se to zgodi zaradi estetske arhitekture besedila. In tedaj je slednje doseglo svojo izpolnitev: potešilo je takšne ali drugačne besedne lepote žejnega bralca. Pisanje Alojza Rebule pa je drugačno: s tem ko teši eno žejo, zbujajo drugo, drugačne vrste, tisto, za katero tako ali drugače trpi vse pod soncem in je nič pod soncem ne ugasne. To se morda zdi paradokсно. Rebulov estetski pečat je namreč viden že od daleč: precizno izdelan in nezamenljiv je. Najsi gre za obsežne romaneskne zgradbe ali pa za tako rekoč efemerne kolumnistične zapise, njegova roka je povsod zlahka prepoznavna. Dovolj je par besed, par črtic, s katerimi zariše to, kar ujame pogled na dvoriščno okno; kakšna veja, ki jo odznotraj vzgibava pomladni nemir; bežna pripomba kakega sogovornika v dnevniških zapisih, iz katere naenkrat zadira vsa hudobna domišljavost ali ves dobrotni mir kakega človeka; droben navedek klasika, ki se nevidno preljuje v otopelo stvarnost tegale dne, našega časa, časa brez neba, ali pa v žarečo panoramo jesenkega brega, kjer gorijo listi, trave in neimenljivo ... Ne: takšne slovenščine ne piše nihče drug. V čisto estetski perspektivi

Rebula skorajda nima vzporednic: in če merimo literaturo po avtorskem slogu, je malo postav, ki ob njegovi ne pobledijo. In vendarle čas zadnjih desetletij, čas zapriseženega formalizma tega ni opazil ali ni hotel opaziti; v ospredje je potiskal v tem pogledu še prav posebej blede figure. A tudi ta paradoks je, kot zgoraj omenjeni, zgolj navidezen. »Lepota je strašnega komaj še znosni začetek,« se glasi sloviti Rilkejev verz iz prve od elegij, naslovljenih po kraju prav iz tistega konca sveta, kjer izvira Alojz Rebula. Lepota in strašnost sta globinski razsežnosti sveta: sta veliki uganki človeškega življenja. Nerazrešljivi. In vendar razrešljivi zanj, ki veruje, da izvirata in se izlivata iz najpreprostejšega in najtežjega dejanja: iz ljubezni. Ki je božji pečat. Kristusova beseda, ki je obenem dejanje. Vse, kar je, doživeto in sanjano, znano in neznano, misljivo in nemisljivo, vse je iz nje. Vsi smo iz nje. Po njej. Za ta čas tu in za čas brez časa. Za kozmični eshaton. Tega v obzorju gole estetike ni. Zaradi te vere je Rebulova estetska moč ob vsej očitnosti mnogokdaj, mnogokje nerazumljiva in neobčutena. Morda celo neovedeno strašljiva. Kajti njegovo obzorje ni estetika. Je resnica. Je življenje. Ki ga ni mogoče izgovoriti. Po katerem pa nas,

dokler smo tu, vse žeja. Tako ali drugače; glasno ali tiho; k njemu se iztegujemo v jasni gnanosti k presežnemu ali pa ga iščemo v preoblekah iz mesa, oblasti in stvarnega izobilja. V resnici pa govori Misterij samo en jezik: ljubezen, ki je v najtesnejšem sorodstvu z molkom. Za molk Misterija niso nobene besede prevelike. Njihova veličina je v prosojnosti zanj. To, kar se zdi aristokratska besedna večina Alojza Rebule, je mogoče samo obrezovanje okvira za podobo nevidnega. Molčečega. Od zmeraj prisotnega. Prihodnjega. In neminljivega. Žeja po živem.

Alojz Rebula

Pod vrhom tisočletja

Ivan Štuhec

Štirje zaznamki v Zelenem izgnanstvu

Alojz Rebula ni najprej pisatelj, kulturnik, mislec in vse tisto, kar mu bo pripisano ob njegovem visokem življenjskem jubileju ali kar so o njem že povedali literarni in drugi kritiki. Rebula je najprej teološki mislec,

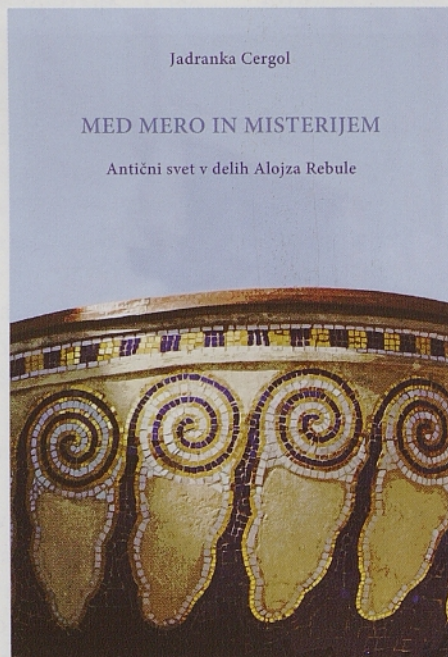
ki se izraža kot pisatelj. Kako doživlja samega sebe kot pisca je povedal že v svojem romanu v Zelenem izgnanstvu, ko je razmislek o tem položil v besede Eneja Silvija: »Pri peresarjenju mi razpoloženje niha med dvema poloma ... Prvi je poln razkošja. Občutek, da koplješ s pisalom v samo srce in ožilje stvari ... A obstaja tudi drugi pol, pol bede. Takrat loviš v kapuco kakšen vodni pljunek, med tem ko reka veličastno nosi mimo bregove in oblake. Takrat ti je, ko da bi ti pihal v oči svojo izgorelo dušo pepel. Celo pisalo je iz neke mrzke snovi. Od gosi, ki je bila tudi izgnana iz Edena ...«

In če tudi bo zadnje, kar bo pisatelj Rebula odložil, ko bo enkrat zapuščal ta Eden in odšel v svoj »Vrt bogov«, prav pero, to ne pomeni, da ga je malikoval in poveljeval v kakršnakoli mesijanska obzorja, ki se tako rada prikradejo v duše tistih, ki mislijo, da s svojim kulturnim delovanjem odrešujejo svet. Prav ta njegova drža ga je potisnila v kot slovenske literarne ustvarjalnosti, ki je v svojem ljubljanskem središču malikovala »božanske hčerke Helikona«. Ne samo malikovanje muz, še bolj zapisanost krščanstvu, je pisatelja potisnila v nasprotni kot od modnega modernega in postmodernega nihilizma in ateizma, s katerima prav Rebula bije svoj apologetični boj, tako v romanih kot v dnevniških zapisih in v svojem credu, ki ga že leta dolgo objavlja v Družini.

Imel sem srečo, ali pa je bila Božja previdnost, da sem po Kocbeku srečal Rebulo, v času, ko se najbolj oblikuje človekova osebnost. Kot študent teologije, v drugi polovici sedemdesetih let prejšnjega stoletja, se spomnim, da sem največ teološkega navdihla in odgovorov na iskateljska vprašanja dobil prav pri Kocbeku in Rebuli. Če me je eden zaznamoval s protestantskim uporništvom, me je drugi s katoliško zvestobo Cerkvi. Da bi si odgovoril na vprašanje, kako je pisatelj Rebula vplival name, sem pogledal v zaznamke njegovih knjig, ki sem jih naredil ob branju. Dovolj je bilo odpreti roman Zeleno izgnanstvo.

Takoj na začetku pisatelj govori o Eneju Silviju Piccolominiu, ki iz velikih in slavnih mest prihaja v malo Tergeste. Devet muz je temu cerkvenemu dostojanstveniku drugovalo dan in noč. »Ne, za njih zvestobo se mu ni bilo bati. Kvečjemu se je moral bati, da ta ljubezen ne bi nadvladala neko drugo, kateri se je bil kot naslednik galilejskih ribičev zapisal«. Nič čudnega, da sem si kot novomašnik leta 1981 podčrtal prav te besede na začetku romana, saj so tudi mene obletavale različne muze in ljubezen do njih, ko sem se sam odločal za galilejskega ribiča.

Naslednji zaznamek sem odkril na straneh, kjer se razvname besedni dvoboj med poeziji predanemu Aulenziju in Tilnom. Slednji s svojo neposredno in direktno govorico razburi prvega, ki se vidi v nekakšnem »duhovnem senatu«, v katerega brezobzirno in surovo vstopa nekonvencionalni tip, novi sokancelarij Tilen. Očitno sem imel že takrat več simpatij do ruralne neposrednosti kot do kakšne dvorne, danes bi rekli urbane vzvišenosti in pomembnosti. Ali če sem malo tilnovski, do urbanega preseravanja. In na naslednjem mestu spet Tilen ter pisateljev stavek, »kdove, če mu trenutno ni dajal tega več kot vsi

tisti znanci Tilen, s svojo rezko dinarsko narurnostjo«. Gre za Eneja Silvijo, ki skupaj s Tilnom potuje neke po Liki, in ko tudi Enej razmišlja o svoji karieri in o svojih prijateljih konvencionalnega dvornega tipa. Teh zaznamkov, kjer pisatelj postavlja pristnost nasproti narejeni in obvezni konvencionalnosti je kar nekaj. Je to vplivalo na podobo mojega duhovništva? Če pomislim na svoja rimska leta, bi dejal, da zelo močno. Saj tudi tam kurijske konvencionalnosti nisem dobro prenašal, ker mi je bila tuja njena neustvarjalnost, a strašna pomembnost in seveda moč, da o kariernem prerivanju ne izgubljam besed.

Tretji zaznamek je iz pogovora med kanclerjem Bonomom in Tilnom, ko razpredata, ali bi Enej Silvij bil primeren za kartuzijana, ki bi imel na pisalni mizi lobanjo. Ta bi lahko bila od kakšne lepoticke ali od politika, se šalita, ko Tilen reče: »Ali se kristjan mora odpovedati politiki?« Na to mu Bonomo odgovori: »V isti meri, kolikor se more odpovedati očetovstvu, lončarstvu, glasbi, denarju, zraku ...« Da je politika nekaj vsakdanjega in za vse državljane običajna zadeva, je bilo v tistih časih, ko sem to prebiral, neobičajno, saj je samo avantgarda bila poklicana, da dela politiko. Ostali smo lahko samo hvaležno in ponižno sprejemali njena darila. Normalnost političnega življenja sem kasneje doživljal v Italiji in Nemčiji. V

svoji domovini pa še danes naletimo na predsodke in ovire do političnega življenja. Za nas kristjane povojne generacije je bila prav Draga z Rebulo in vsemi njenimi organizatorji kraj političnega razmisleka in izražanja, ki je mladega človeka lahko utrdila v prepričanju, da smo vsi politična bitja. Drago sem doživljal kot slovenski Hyde park, kjer se je gojila svobodna, demokratična, odprta in v medsebojno toleranco usmerjena diskusija ideološko raznorodnih pogledov. Alojz Rebula je v tem vsakoletnem parlamentu žarel od slovenstva in krščanstva.

In še četrti zaznamek, ki sem si ga naredil, ko se pogovarjata Tilen in Kajetan, in slednji reče: »Veš, Tilen, človeku najučinkoviteje zagodemo s tem, da zanj molimo«. Za pisatelja Rebulo bi lahko parafrazirali benediktinsko pravilo, moli in piši. Izjemen Slovenec, ki s svojim kraškim ponosom kljubuje že devetdeset let italijanski plehkosti, ki je ves čas pljuskala preko Opčin tudi na našo stran. Odličen pisatelj, ki se je poistovetil z vsemi slovenskimi svetniškimi liki, da o njegovem zgodovinskem loku v romanih ne govorimo. Zgledni molivec, ki brez rožnega venca ne preživi dneva.

Gospod Rebula, hvala za vse in Bog naj živi Vaše in po Vas naše slovenstvo in krščanstvo.

Jože Faganel,
direktor Celjske Mohorjeve družbe

»Niti besedice!«

Pred polovico teh jubilejnih let sem pri frančiškanih na Tromostovju poslušal Rebulovo predavanje za študente *Krščanska avantura*. Tako globoko so odjeknile njegove misli v srcih bodočih izobražencev okrog p. Hiero-

nima Žvegliča, hlepečih po »studencih žive vode,« da se je eden od njih, zdaj filozof, naučil celotno besedilo na izust.

Dvajset let pozneje sem v Slovenskem stalnem gledališču Trst z režiserjem Miletom Korunom kot gledališki lektor, povabil me je Miroslav Košuta, ne vede, da za nadaljnjih dvajset let, korenito redigiral Rebulov prevod Plavtovega *Miles gloriosus* za pred-

stavo *Vojak bahač*. Iz gledaliških kuloarjev se je hitro raznesla po Trstu vest o seciranju besedila znamenitemu klasičnemu filologu, cenjenemu profesorju Rebuli. Jubilant si je ogledal nedeljsko popoldansko popremierno uprizoritev.

V odmoru med dejanji ga pesnik Marko Kravos kar brez ovinkov pobara: »Profesor, so vam hudo izmalič'li prevod?«. Prevajalec brez oklevanja odvrne: »Niti besedice! Sem davi še enkrat prebral svoj rokopis. Niti besedice!«

Droben dokaz, kako Alojz Rebula z odprtostjo sprejema Svet, mimo pritlehne zaverovanosti v svoj prav! In veliko priznanje, da sva s Korunom našla na valovni dolžini velikega mojstra slovenske besede za gledališče ustrezajoči jezikovni izraz.

USPEHI SLOVENSKE KOROŠICE V POLITIKI

Nekdanja glavna tajnica Narodnega sveta koroških Slovencev pravica dr. Angelika Mlinar (r. 1970), ki je bila lani izvoljen v avstrijski parlament kot vodilna predstavica liberalne koalicije NEOS, je bila na letošnjih evropskih volitvah za to stranko izvoljena v evropski parlament. Zato se je morala odpovedati sedežu na Dunaju.

S 1. julijem pa je prevzela polletno predsedstvo Zveznega sveta na Dunaju, kar je četrta najvišja funkcija v Avstriji, vidna predstavica avstrijske socialdemokratske stranke, članica Zveznega sveta v letu 2000 in od leta 2004 dalje ter podpredsednica Zveze slovenskih organizacij, šolnica Ana Blatnik (rojena Ogris, 1957).

VSESLOVENSKA SREČANJA

V treh dneh so se v Ljubljani in Škofji Loki zvrstila tri že tradicionalna srečanja, ki povezujejo Slovence v matici, zamejstvu in zdomstvu.

V petek, 4. julija, je bilo v Državnem zboru XIV. Vseslovensko srečanje, ki je bilo tokrat posvečeno medgeneracijskemu iskanju odgovora na vprašanje: Mladi kot ustvarjalci skupnega slovenskega prostora?

V soboto, 5. julija, je bilo v Škofji Loki celodnevno srečanje Dobrodošli doma z vrsto nastopov kopice kulturnih skupin z vseh koncev sveta. Nastopila je tudi folklorna skupina Val Resia.

V nedeljo, 6. julija, pa je Izseljensko društvo Slovenija v svetu v Zavodu sv. Stanislava v Šentvidu pri Ljubljani priredilo 21. Tabor Slovencev po svetu. Somaševanje je vodil pomožni škof Anton Jamnik, sledili so okrogla miza Slovenska samostojnost in državnost skozi čas, Zakaj smo se ravno zdaj ustavili?, kulturni program in družabnost.

Naj še omenimo, da je bila 12. in 13. junija v prostorih Ustavnega sodišča v Ljubljani zelo dobro oblikovana in obiskana II. Konferenca slovenskih pravnikov iz sveta in Slovenije v priredbi Svetovnega slovenskega kongresa. To je bilo že 28. tovrstno vseslovensko strokovno srečanje.

GRAHOVO IN KOČEVSKI ROG

V soboto, 7. junija, je bila Pod Krenom v Kočevskem rogu 25. spominska slovesnost za žrtve povojnih pobojev in komunistične revolucije. Najprej je novomeški škof in predsednik Slovenske škofovske konference msgr. Andrej Glavan vodil somaševanje. Med spominsko slovesnostjo Nove slovenske zaveze pa sta nato spregovorila Judita Treven in novi predsednik NSZ Peter Sušnik.

Dne 6. aprila pa je bil v Grahovem pri Cerknici blagoslovljen velik spomenik tamkajšnjim žrtvam revolucije, delo kiparja Draga Tršarja in arhitektov Izidorja Habjaniča ter Franca Popka. Gre za 32 domobrancev, ki so padli ali bili ubiti med bitko s partizani ali po njej novembra 1943, ko je v postojanki med drugimi zgorel mladi pesnik France Balantič (med udeleženci je bila tudi njegova sestra Tilka Balantič Jesenik). Nadalje gre za tri civiliste, ki so takrat izgubili življenje, ter za ostale žrtve revolucije med vojno in po njej iz Grahovega in sosednjih vasi.

Ob kulturnem programu so spregovorili Marija Zgonc, Urša Knez in Anton Drobnič. Pred slovesnostjo je somaševanje vodil dekan Maks Ipavec. Nova Slovenska zaveza je ob dododku izdala zbornik z naslovom Grahovo 1943-2014, v katerem so zbrani zapisi o takratnem dogajanju.

KIP KARDINALA AMBROŽIČA

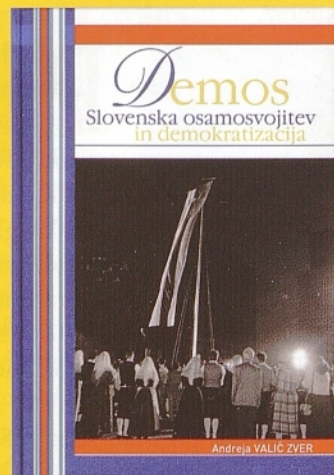
Na Dobrovi pri Ljubljani je kardinal Franc Rode 8. junija blagoslovil doprsni kip domačina, torontskega nadškofa kardinala Alojzija Ambrožiča. Gre za delo akademskega kiparja Mirsada Begića.

Profesor sv. pisma dr. Ambrožič se je rodil 27. januarja 1930 v vasi Gabrje pri Dobrovi. Njegova družina se je maja 1945 umaknila na Koroško, septembra 1948 pa se je izselila v Kanado. Leta 1955 je bil Ambrožič v Torontu posvečen v duhovnika, nato je nadaljeval študije v Rimu in Würzburgu.

V Torontu je postal leta 1976 pomožni škof, leta 1986 nadškof pomočnik, leta 1990 nadškof, leta 1998 pa še kardinal. Leta 2006 je stopil v pokoj, umrl pa je 26. avgusta 2011. Vedno je bil povezan s slovensko skupnostjo v Kanadi, doma, v zamejstvu in po svetu. V Gorici, Trstu in na Koroškem je večkrat predaval.

Demos

Znanstvenoraziskovalni inštitut dr. Franca Kovačiča iz Maribora in Študijski center za narodno spravo sta izdala monografijo dr. Andreje Valič Zver o ključnih letih novejših slovenske zgodovine. Avtorica v knjigi *Demos, Slovenska osamosvojitve in demokratizacija na 392 straneh obravnava obdobje 1989-92 ter predstavlja nastanek, delovanje, vlogo in pomen Demosa - Demokratične opozicije Slovenije. Vse to umešča v slovensko zgodovino in v širši mednarodni politični prostor. Opravila pa je tudi anketo med protagonisti obravnavanega dogajanja.*

UMRL JE JURIJ GUSTINČIČ

V Piranu je 7. junija umrl nestor slovenskih časnikarjev Jurij Gustinčič. Rodil se je 30. avgusta 1921 v Trstu v družini komunističnega publicista in politika Dragotina Gustinčiča ter Anice Lokar. Družina se je selila v Idrijo, na Dunaj, v Ljubljano, leta 1932 pa v Moskvo, kjer se je šolal, delal na Radiu Moskva in leta 1944 postal politični komisar v jugoslovanski brigadi Rdeče armade, s katero je prišel v Beograd. Nato je delal v Londonu in Moskvi, od koder se je vrnil zaradi kominforma. Doma pa so mu očeta zaprli kot kominformista: z ženo je bil v letih 1948-51 na Golem otoku. Jurij pa je delal kot načelnik Agitpropa v Beogradu, nato kot časnikar pri Politiki v jugoslovanski prestolnici. Od leta 1955 je bil devet let njen dopisnik iz Londona, nato je poročal iz številnih držav, od leta 1963 pa 13 let iz New Yorka. Zadnja leta pred upokojitvijo (1985) je delal na RTV v Ljubljani. Kot zunanjepolitični komentator pa je nastopal do zadnjega.

SKAVTI IN SKAVTINJE

Slovenska zamejska skavtska organizacija se pripravlja na poletne taborne.

Osrednji praznik s sprejemanjem novih članov, jurjevanje, je bil za Tržaško 27. aprila pri Vejni. Maševal je škofijski duhovni vodja Anton Bedenčič, pred pokrajinsko načelnico Eleno Bogatec pa je obljubilo 23 volčičev in volkuljic ter 22 izvidnikov in vodnic. Na predvečer so tržaški člani in članice v skladu z novimi pravili zamejnali svoje rute, in sicer en steg na Pečah, eden pa na Kontovelu.

Za Goriško je bilo jurjevanje 1. maja v Doberdobu. Maševal je krajevni župnik Ambrož Kodelja. Pred načelnikom Davidom Bandljem, ki se je tudi spomnil 50-letnice ustanovitve Slovenskih goriških skavtov, je obljubilo 11 volčičev in volkuljic ter 9 izvidnikov in vodnic.

DSI zaključilo svojo sezono v Peterlinovi dvorani

V mesecu juniju so se zvrstile zadnje prireditve, ki jih Društvo slovenskih izobražencev redno prireja v Peterlinovi dvorani. V ponedeljek, 9. junija, so zgodovinarji Nevenka Troha, Zdenko Čepič in Žiga Koncilja predstavili obsežna zbornika Inštituta za novejšo zgodovino o nasilju vojnih in povojnih let. Večer je potekal v sodelovanju s Knjižnico Dušana Černeta. Naslednji ponedeljek, 16. junija, je prof. Vilma Purič predstavila zbirko kratke proze Mateje Gomboc. Pozneje se pomeniva, ki je pred kratkim izšla pri Mladiki. Nekaj odlomkov iz knjige je prebrala Lučka Susič. V ponedeljek, 23. junija,

je bil gost društva kolumnist tednika Mladina in sociolog dr. Bernard Nežmah, ki je predaval o političnem trenutku v Sloveniji pred bližnjimi volitvami. Zadnji ponedeljek v juniju sta DSI in založba Mladika počastila 80-letnico dr. Rafka Dolharja, planinskega pisca in družbeno-političnega delavca, z izdajo knjige dnevniških zapisov Bučanje hudournikov. V njej je opisal svojo pot po himalajskem pogorju pred dvajsetimi leti.

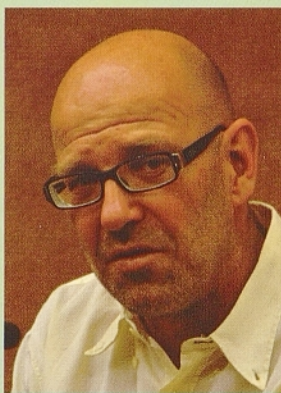
Sezona Društva slovenskih izobražencev se bo uradno končala zadnji vikend v avgustu, ko bo od petka, 29., do nedelje, 31. avgusta na Opčinah pri Trstu potekala tradicionalna študijska pobuda Draga.

Zdenko Čepič, Nevenka Troha, Žiga Koncilja in Ivo Jevnikar.

Levo: Lučka Susič, Mateja Gomboc in Vilma Purič. Na sredi: dr. Bernard Nežmah. Desno: Rafko Dolhar.

Umrl je primorski padalec Ciril Kobal

Na svojem domu na Srminu v Kopru je 19. junija mirno preminil še zadnji primorski padalec, 93-letni Ciril Kobal. Rodil se je 11. oktobra 1920 v Ponikvah na Krasu. Kot pastirčka v Povirju ga je opazil duhovnik in narodni voditelj Virgil Šček, ki je poskrbel, da je prišel v semenišče v Gorici, od koder je prešel na državno gimnazijo, leta 1940 pa je bil vpoklican v italijansko vojsko.

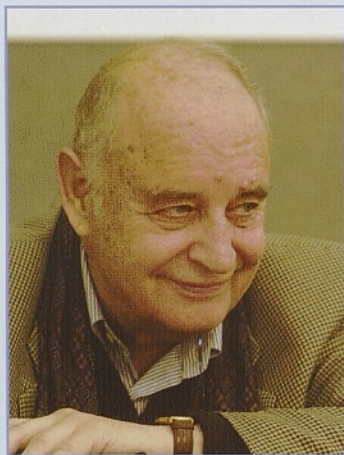
Pri El Alameinu se je predal Britancem, prestopil je v Jugoslovanski kraljevi gardni bataljon in bil januarja 1943 vključen v skupino, ki jo je za spust s padalom v domovino izurila britanska služba ISLD (MI6) s pomočjo prof. Ivana Rudolfa. Do njega je, podobno kot do Ščeka, do konca ohranil izjemno spoštovanje. Iz Barija je bil potem po morju poslan kot radiotelegrafist na Vis in na Dolgi otok, kamor je došel 29. februarja 1944.

Ker je bil na Hrvaškem, se je kljub zaporu in preiskavi izognil tragični usodi številnih padalcev. Zelo velike zasluge je imel, da so svojci in soborci lahko postavili spominski tabli padalcem v Paljevem in Škrbini, saj je bil dejaven med veterani prekomorci in v dobrih zvezah z Albertom Klunom, ki je imel pri tem velik vpliv. Zasluge si je pridobil tudi za postavitev doprsnega kipa prof. Ivanu Rudolfu v Podnansu. V Škrbini je večkrat nastopil kot govornik, še pred tem je v Mladiki in drugje, nazadnje na razstavi o prekomorcih v Cekinovem gradu v Ljubljani, objavil zelo dragocene podatke in osebne spomine.

Ciril Kobal, slikan v Bariju 15. septembra 1943 (foto iz njegovega arhiva).

UMRL JE ŽARKO PETAN

V Ljubljani je po dolgi bolezni 2. maja umrl režiser, pisatelj in esejist Žarko Petan. Rodil se je 27. marca 1929 v Ljubljani. Prvih deset let je preživel na Hrvaškem, med drugo svetovno vojno je živel tudi v Trstu, pozneje pa v Mariboru in Ljubljani, kjer je leta 1957 diplomiral iz ekonomije, leta 1977 pa na Akademiji za igralsko umetnost.

Leta 1959 je bil na vojaškem sodišču v Beogradu obsojen na sedem let zaporu, a so ga leta 1961 izpustili. V zaporu je začel pisati svoje znamenite aforizme, do zablude enumja pa je bil kritičen do smrti.

Njegov literarni opus je zelo obsežen, saj je napisal več desetih knjig, odmeven pa je tudi v tujini, saj so ga prevajali v 27

jezikov. Samo aforizmov je napisal nad deset tisoč.

Na začetku je bil časnikar in svobodni umetnik, pozneje je postal stalni režiser v ljubljanski Drami, ki jo je nekaj časa vodil kot ravnatelj, in 21 let stalni režiser Mestnega gledališča ljubljanskega. Bil je tudi med ustanovitelji gledališke skupine Oder 57. Kot režiser je v domačih in tujih gledališčih (Nemčija, Avstrija, Poljska) podpisal 120 predstav. Veliko je delal tudi v Trstu: v SSG, pri Radijskem odru in na radiu.

Kot kritik in komentator je skoraj do konca pisal doma in v tujini, tudi za časnikarski oddelek Radia Trst A.

Po demokratizaciji je bil zelo težavni dve leti in pol direktor Radiotelevizije Slovenija.

UMRL JE DIPLOMAT ŽIGA VODUŠEK

Dr. Žiga Vodušek, ki je bil v letih 1958-62 jugoslovanski generalni konzul v Trstu, je 28. junija preminil v 101. letu starosti.

Rodil se je v Trstu 7. septembra 1913 očetu odvetniku, ravno tako Žigi Vodušku, vendar je odraščal v Zgornjih Gorjah in v Ljubljani, kjer je doštudiral pravo. Med vojno je bil v partizanih, po njej pa je najprej delal v republiških in zveznih ustanovah, v letih 1951-75 pa je bil v diplomatski službi v Beogradu, Združenih državah, Trstu, kot veleposlanik pa v Iranu in na Madžarskem.

NOVOMAŠNIKI

Slovenci bomo imeli letos 9 novomašnikov, od katerih je bil eden posvečen v Sarajevu, eden pa še bo v Braziliji.

Šest je škofijskih duhovnikov, trije so redovniki: 2 salezijanca in pripadnik Glasnikov evangelija v Braziliji.

Iz ljubljanske nadškofije so štirje novomašniki (dva škofijska, sarajevski novomašnik in en salezijanec), iz celjske škofije trije (dva škofijska in en salezijanec), en škofijski novomašnik je iz Celja, en redovnik pa iz Brazilije.

Umrl je ameriški padalec Bob Plan

Na svojem domu v Trstu je 6. junija nenadno preminil tudi med Slovenci priljubljeni ameriški vojni veteran, živahni 93-letnik Bob Plan. Kdor se je kdaj udeležil spominskih slovesnosti za primorske padalce v Škrbini ali drugih pobud v zvezi s to junaško in tragično zgodbo, ga ima ob uglaženem angleškem rajnem častnikarju Johnu Earlu gotovo v spominu zaradi markantnega in simpatičnega nastopa.

Tudi sam je bil med drugo svetovno vojno član ameriške vojne misije pri partizanih na Štajerskem in Koroškem, in to v okviru organizacije OSS, ki se je pozneje prelevila v obveščevalno službo. Zanj je nadaljeval z delom po vojni v različnih državah. Po upokojitvi je namesto New Yorka, kjer se je ustalila njegova družina, izbral bivališče v ženinem mestu Trstu.

Bob Plan, ki se je uradno imenoval Kurt Alfred Plan, se je rodil na Dunaju 30. novembra 1920. Med vojnama se je del njegove rodbine, ki je imela tudi judovsko kri, naselil v Zagrebu, ob izbruhu vojne pa je Bob z bratom dosegel ZDA.

Od leve Bob Plan, John Earle in Ivo Jevnikar, slikani 16. februarja lani med potjo na pogreb padalca Stanka Simčiča (foto Marko Vogrič).

Spomenik v Idrskem

Občina Kobarid in krajan Idrskega so ob Dnevu državnosti 25. junija dopolnili spomenik NOB, ki je od septembra 1946 položen ob zunanji zid cerkve sv. Tomaža in ima na vrhu rdečo zvezdo. Če so takrat zapisali imena 17 krajanov Idrskega in Mlinskega, so jih na novo ploščo, ki se lepo vključuje v spomenik, dodali deset. Gre za še enega vaščana, ki je umrl v nemškem taborišču, in devet partizanov. Za tri ni jasno, kako so končali, kar šest pa jih je izgubilo življenje ali zaradi revolucionarnega nasilja ali zaradi kakih manjših prekrškov. Ploščo je na primer odkrila hči partizana, ki jo je hotel po rojstvu oče videti, saj ni služboval daleč od Idrskega. Ker je to storil brez dovoljenja, so ga ustrelili.

Med žrtvami revolucionarnega nasilja pa je primorski padalec Ivan Volarič, ki bi bil moral poleti 1944 nastopiti službo radiotelegrafista na istrskem območju, a se je po njegovem prihodu za njim izgubila vsaka sled.

Slovesnost se je začela z mašo, ki jo je daroval kobariški župnik Ivan Blažič - ki je kasneje blagoslovil spomenik - ob somaševanju vojaškega duhovnika Mateja Jakopiča. Pod rahlim dežjem so nato ob spomenik stopili častna straža slovenske vojske, nosilci borčevskih in veteranskih praporov ter mešani pevski zbor Planinska roža. Prisotne je pozdravila kobariška županja Darja Hauptman, ki se je zahvalila pobudniku Ivanu Šavliju in posebni komisiji, ki jo je vodil zgodovinar Peter Stres in je preučila vse omenjene primere, tako da je bila dopolnitev spomenika opravljena s soglasjem različno mislečih. Slavnostni govornik je bil sekretar na ministrstvu za kulturo Silvester Gaberšček.

Odkritje dopolnjenega spomenika v Idrskem: spodnja plošča ima imena zamolčanih žrtev, ki so tudi iz partizanskega tabora (foto David Istenič).

Viktor Blažič – slovo

(Žale, 1. julija 2014)

Na ljubljanskih Žalah je bil 1. julija pogreb vidnega slovenskega borca za demokracijo, časnikarja, esejista, nekdanjega partizana in političnega zapornika Viktorja Blažiča, ki je umrl 25. junija.

Rodil se je 19. julija 1928 v Smolenji vasi pri Novem mestu. Po vojni je bil šolnik, od leta 1955 tehnični urednik pri Mladinski knjigi. Leta 1968 je prešel v časopisno hišo Delo, kjer je postavil na noge založniški oddelk. Ukinili so ga leta 1972, ker je ponatisnil prvi del spominov obveščevalca Vladimirja Vauhnikarja, ki so izšli v Argentini, nakar je delal v Delovi centralni redakciji. Aretirali so ga maja 1976.

Že od začetka 60. let je kritično pisal (večinoma s psevdonimom) v Perspektivah, nato v Problemih, Kapljah, Prostoru in času, kot "C. Hren" in kot "Zorko Prelog" v Zalivu.

Po zaporu je pisal v revijo 2000, Zaliv, Celovski Zvon, Tretji dan, Novo revijo, Mag, Ampak in Reporter. Izdal je nekaj knjig z razmišljanji in analizami slovenske preteklosti in sedanjosti.

V času slovenske pomladi je bil član kolegija Odbora za varstvo človekovih pravic, med ustanovitelji Slovenskega krščansko-socialnega gibanja (nato Slovenskih krščanskih demokratov) in Svetovnega slovenskega kongresa. Predaval je tudi v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu in na študijskih dnevih Draga 1981.

Na pogrebu sta se po cerkvenem obredu od njega poslovila publicistka Alenka Puhar in pisatelj Boris Pahor. Pahor se je v dolgem govoru zaustavil pri Blažičevem skrivnem sodelovanju z revijo Zaliv za širjenje demokracije in v obrambo Edvarda Kocbeka, zaradi česar sta se tako on kot Franc Miklavčič leta 1976 znašla v zaporu. Rajnemu prijatelju se je med drugim opravičil, da ga je iz varnega Trsta nehote naredil za "tarčo umazane oblasti", kot se je izrazil. Kritično pa je tudi pripomnil, da Blažič ni sanjal take slovenske države, kot jo poznamo danes.

Poslovilne besede Alenke Puhar objavljamo spodaj.

Nič čudnega ni, spoštovani sožalovalci, da imamo solze v očeh in cmok v grlu. Slovo od prijatelja je zmeraj težko, posebej težko za hčerke, sinove, vdove.

Moj cmok ima še drug razlog, kot je srečanje s smrtjo. Star je že skoraj 40 let, nastal je spomladi 1976, ko so v uredništvu Dela naredili preiskavo zaradi aretiranega kolega Viktorja Blažiča. V mladostni mešanici zgroženosti in skrbi me je odneslo k uredniku: »Saj to je nezaslišano, bomo ja kaj naredili?!«

Doživela sem mrzel tuš. Vsul se je v obliki ostre plohe besed, ki je narasla v jezo vpitje; od nje mi je najbolj ostalo v spominu, da gre za vohunske zveze z agenturo v Trstu in da naj se poberem in nikdar več ne odprem ust, če ne želim, da bi tudi mene ...

Dogodek je bil podoben incidentu nekaj let pred tem, ko sem preve-

dla knjigo o umoru Trockega – eno tistih del, ki jih je Blažič želel objaviti v Delovi zbirki politično priostrene-ga branja, in tudi eno tistih del, ki so ga stale službo, ne pa še prostost.

Čez nekaj let sva se z Vikijem večkrat srečala v Nuku – jaz kot sposojevalka knjig, on kot knjižničar nižjega ranga. Z vozičkom je tovoril časopisne komplete iz skladišča v čitalnico in nazaj. Oblečen v modro haljo, da se je na daleč ločil od višjega osebja. Nikdar se nisem pozabila nasmehniti ob pozdravu, že nadaljevanju »Kako kaj gre?« pa sem se raje izognila. Kako neki naj gre bivšemu političnemu zaporniku, izobčencu iz boljše družbe?

Šele Nova revija je omogočila srečavanja in druženja, kjer so bila medčloveška razmerja približno poravnana. To se je zgodilo tudi zato, ker smo se kljub vsem mogočim razlikam zavedali, da se nam je

»zgodila usodna degradacija naše-ga moralnega ustroja«, če uporabim Blažičevo formulacijo (iz Semen razdora). To je bil tako rekoč naš najnižji skupni imenovalec. Zavest, da smo na čuden način prizadeti, obtolčeni – ne toliko zaradi tega, kar smo storili, bolj zaradi tega, kar smo opustili. Vsi smo sem in tja, iz strahu, počeli stvari, ki so bile v nasprotju z našim notranjim moralnim kodeksom. In spoznanje je bilo povezano s trdno odločenostjo, da to popravimo, po svojih najboljših močeh.

Viki Blažič se je tam po petdesetem rojstnem dnevu začel uvrščati med najbolj originalne raziskovalce in mislece naše polpretekle zgodovine, zlasti njenega strašnega dogajanja sredi 20. stoletja. Od nekdaj ga je silovito vleklo v eseje, a zavedal se je, da je iskanje »po premnogih skritih in prepovedanih skrivnostih naše izjemne polpreteklosti« zelo nevar-

no. Aretacija in sodba iz leta 1976 sta upravičenost tega strahu samo potrdili, črno na belem in z vsemi pečati. Ta panoga v režimu komunistične partije ali sistemu socialističnega samoupravljanja kratko malo ni bila možna in ni bila dovoljena.

V mladosti je bil torej predvsem vajenec in pomočnik, ki pa je v marsikateri zadevi dosegal mojstrski naziv. Ko so osupli bralci čez nekaj desetletij spoznavali, kako je nastajal tisti Kocbekov intervju, objavljen v 6. zvezku Kosovelove knjižnice Pahorjevega Zaliva, o strahoti po-vojne morije, so se lahko čudili tudi Blažičevi vlogi, v marsikateri potezi odločilni. Kot izvrsten šahist je stal tam in prijatelja pesnika z nezmo-tljivim analitičnim čutom opozarjal na premike kmetov in tekačev ... In vmes gotovo v glavi pisal svoje tekste – no, nekaj jih je spravljal tudi na papir, policijski preiskovalci so imeli veliko veselja z njimi. Sodniki tudi. Žal so svojo zmoto, zabeljeno s škodoželjnostjo, priznali šele čez dvajset let.

Ampak kot trmast optimist je ob prvi priložnosti spet sedel za pisalni stroj. Opremljen z akumulacijo visoko nadpovprečnega, dolgo skrivanega znanja, in z veliko zbirko literature je začel pisati tiste tekste, po katerih je danes znan. Nekaj jih je izšlo med knjižnimi platnicami, večina pa je zakopana na straneh ugaslih revij in časopisov.

In skupaj s tem je postal tudi eden vodilnih kreatorjev prizadevanja za spravo. Za to se je trudil z vsem srcem in umom, stodvajsetodstotno. Ta angažma si različni ljudje zelo različno razlagajo – marsikdo v tem smislu, da se je pаметno pač izogniti najbolj bolečim stvarim in o njih uvidevno molčati. Blažič je bil prepričan zagovornik tiste interpretacije, da je treba predvsem raziskovati, kaj se nam je zgodilo, in da je torej sprava potovanje k resnici. Verjel je tudi, da je treba pri tem dati poudarek ali kar prednost tistim zgodbam, ki jih doslej še nismo slišali, tistim stopinjam, ki so

Viktor Blažič na Dragi leta 2000 (foto Cvelbar).

jih brisali in retuširali. Od tod njegovo vztrajno, prav presenetljivo in kar ganljivo ukvarjanje z umorjenim Lambertom Ehrlichom ...

Ali ni vredno poudarka, da se je tudi naselil blizu njega, na Streliški ulici, le nekaj korakov od hiše, pred katero je obležal ustreljeni duhovnik? Verjetno je iz tega črpal tudi tisti čustveni naboj, potreben za življenje v »nasprotnika«, brez katerega ni izvedljivo iskreno raziskovanje in pisanje. »Nasprotnika«, da, ker Blažič ni bil ne tedaj ne pozneje njegov »pristaš« in ker se je silovito upiral vztrajanju pri delitvi sveta na črno in belo polovico. Premoščanju tega razkola je bila posvečena večina njegovega pisanja.

Postal je tudi nepopoljšljiv aktivist. V mladosti je bil član uredništva Perspektiv, kar je tedaj pomenilo skoraj opozicijsko grupacijo. Potem pa je z veseljem stopil k vsaki pobudi, ki mu je bila blizu – naj je bil to Odbor za varstvo človekovih pravic ali naravovarstveni forum. Ustanavljal je tako krščansko-demokratsko stranko kot Združenje svobodnih partizanov. Bil je pionir ideje in ustanovitve Svetovnega slovenskega kongresa. Pripravljen

je bil pisati za vsak nov časopis, ki se je pojavil. Tradicionalni so se ga izogibali.

Po klasifikaciji tajne policije (in njenih številnih sodelavcev, ki so pridno dostavljali informacije) je »deloval z buržoazno pluralističnih in nacionalističnih pozicij«. Bil je torej »desničar«. Po neki čudni logiki, ki mogoče ni čisto čudaška, se je ta udbovska klasifikacija preselila v novi čas in se utrdila.

Da se od Vikija ne bom poslavljal samo s političnimi besedami, moram spomniti še na to, da je bil vnet in več vinogradnik. Spoznal se je na vsa opravila na zemlji, ki je pri nas ponavadi položena v klance, da je delo na njej še težje. In o tem je znal očarljivo govoriti.

Preden se poslovim od njega, moram povedati še stavek o njegovi poslednji želji. Želel si je, da bi kdo raziskal in opisal smrt njegovega sina. Borut Blažič je naredil samomor februarja 1987. Njegov oče je vedel, da morajo otroci marsikaj prestat samo zato, ker so njegovi, in domneval je, da je to Boruta poglavo do roba prepada in čez. Nekaj besed o tem je povedal na enem tistih večerov spomladi

1988, ko smo protestirali proti aretaciji četverice (Janša, Borštner, Tasić, Zavrl). Samo nekaj besed, ker so ga oblike solze.

Viktor Blažič je v mnogih svojih spisih govoril o pomenu pokopov, pogrebcev in spremnih slovesnosti, ki se jih ljudje držimo ob ločnicah med življenjem in smrtjo. Zato se mi zdi posebno težko breme tak poslovilni

govor. Ko sem razmišljala, kako ga zaključiti, se mi je zdelo dvoje. Najprej to, da bi ga bilo lepo zaključiti s poezijo; in če tako, bi bilo najbolj primerno, če bi bila to pesem Edvarda Kocbeka, Blažičevega prijatelja. In potem se mi je tudi zdelo, da bi bila najboljše ekumenska molitev. Poiskala sem pesem, ki po moje temu najbolj ustreza.

Edvard Kocbek

Prošnja

Prosim, da bi mi spomin segel daleč nazaj in obsegel vse dvome in obupe, vsa upanja in zanose, vse sanje in pogrebe, vse prerokbe in razočaranja, vse ubite, pohabljenе in ranjene, oskrunjene, vse na oltar povzdignjene in v zastave ovite, blazne od sreče in trezne od nesreče, naj se spomnim vseh jokov in vriskov, vseh smešnic in ljubezni, vseh grehov, vseh skokov v neznano, vseh požarov, povodnji, potresov in božjih zapovedi, naj si odkrijem vse nežne nitke, ki vežejo telo in dušo, mene in bližnjika, naj si predočim vsa spočetja in blage sprostitve, vsa sramotna priznanja in vsa čista stanja, vsega tega naj se spomnim v sebi in v svoji okolici, predvsem pa naj se vključim v skupno krivdo in v skupno odvezo. Prosim torej, da bi še dalje držal soseda pred seboj in soseda za seboj in sprejemal poročila od spredaj in jih predajal nazaj, čeprav so včasih tuja, nerazumljiva, preteča ali pomirljiva, kratka in naporna. Morda nihče med nami ne razume igre do kraja, vendar je drznost brezpogojna in vsevedna.

SLOVENSKA PROSVETA in ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE
razpisujeta

40. TEKMOVANJE ZAMEJSKIH AMATERSKIH ODROV

~ MLADI ODER ~

Tekmovanja se lahko udeležijo amaterski odri, ki delujejo v naši deželi. Tekmovanje traja do konca leta 2014. Izid bo javno razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku februarja prihodnjega leta.

Skupine, ki se nameravajo udeležiti tekmovanja, morajo javiti svojo udeležbo enemu od obeh prirediteljev.

Za podrobnejša pojasnila in prijave se je treba javiti na naslov:

SLOVENSKA PROSVETA, ul. Donizetti, 3, Trst; tel. 040 370846; sp@mladika.com

ali pa

ZVEZA SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE, v.le XX Settembre, 85, Gorica; tel. 0481 538128

Alojz Rebula

Pred poslednjim dnevom

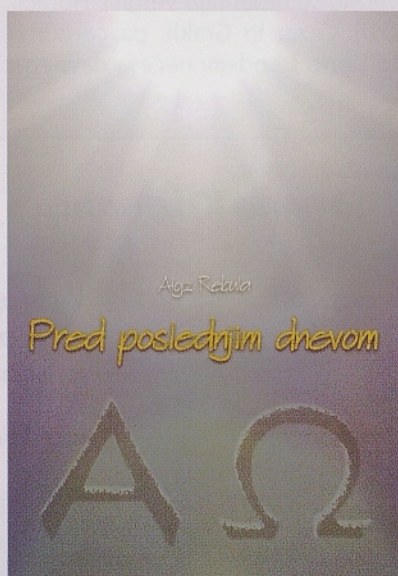
V utopičnih razsežnostih druge polovice tretjega tisočletja, v katerih se dogaja novi roman Alojza Rebule *Pred poslednjim dnevom*, so liberalni fundamentalisti diktature Razuma odpravili še zadnje motnje iz zaostale preteklosti. Da bi zadostili svojim sanjam o poenotenju planeta Zemlja, so ukinili države in narode, strokovnjaki pa že pripravljajo nov enotni jezik. Ta bo, kot ironično poudari pisatelj, učinkovitejši od Zamenhofovega esperanta, nadomestil bo vse nekdaj jezike in tako dokončno ukinil babilonsko zmešnjavo nepotrebne množice jezikov.

Tokrat se priznani tržaški pisatelj predstavlja z zgodbo, ki se loči od njegovih realističnih zarisov preteklosti in sedanjosti. Vendar ostaja kljub tematiki, ki se na obrobju poigrava z znanstveno fantastiko, zvest svojemu osnovnemu izpovednemu кредu. Spet se polemično in ironično sooča s svojo stalno temo, modernim nihilizmom, ki skuša zanikati in izničiti človekovo eshatološko perspektivo upanja v posmrtni svet življenja pri Bogu.

Že leta 1996 je Rebula v zgodovinskem romanu Maranatha ali leto 999 soočil bralce s tematiko Jezusovega ponovnega prihoda na Zemljo. Tokrat je znani svetopisemski motiv, oznanjen v Razodetju apostola Janeza, oblikoval v načinu religiozne fantastike.

Jezus v podobi skrivnostnega Neznanca v sandalih v tem novem delu, ki se dogaja v daljni prihodnosti po več atomskih vojnah, močno zamaje in razoroži vase zagledani diktatorski Razum, ki si domišlja, da je dokončno premagal Mitolo-

gijo, kar je uradna oznaka za odklanjajočo in izginjajočo religijo. To zagovarjajo le še ostanki nekdaj vseprisotnega krščanstva, toda ti so in bodo spet, kot namiguje Rebula, kvas novega sveta. Kaj ni ta Rebulov prikaz neke nezadostne bodočnosti v resnici trpka analiza današnje nedonošene sedanjosti?

Rebula meni, da drsi družba, ki se je odrekla presežni metafizični dimenziji bivanja, v »ekspertokratsko diktaturo« političnega nadzora nad posamezniki, ki jih ideologija Razuma pretvarja v zamejene državi oportunistično koristne bio-stroje.

V Rebulovem novem pripovednem tekstu je navidez utopična zgodba ves čas nedvoumno prepredena s simboličnimi elementi oziroma razpoznavnimi znamenji. Osnovno jedro dogajanja se osredotoča ob Neznancu ali Turistu v sandalih, ki se nenadoma pojavi pred bivšo katedralo v novi svetovni prestolnici Prometejdi, kjer poteka simpozij »Razum in mit«, uper-

jen proti veri oziroma krščanstvu in drugim verstvom.

Neznančev prihod na zemljo vznemiri uradno politiko imperija, ki ga vodi kot skoraj nadčloveško bitje čaščeni genij Njegova Eleganca Altisim. Dogajati se začne nenavadne reči. Neznanec se prikaže neki vdovi in ji pomaga nesti naku-povalno torbo na dom. Ženska mu v zahvalo podari obleko pokojnega moža, to pa Neznanec prepusti klošarskemu starcu v parku. Pojavi se pri lepi hotelirki, kjer neregistriran in brez dokumentov zastoj pre-spi. Na znani šoli zmoti nastop politično uveljavljene javne delavke, profesorice Armide Umankov, ki je članica vladnega Sveta gibanja za civilno duhovnost. Neznančevi posegi se v »kvalitativnem preskoku« z obrobja pomikajo proti jedru državnega ustroja.

Kaj se dogaja? Čeprav skušajo neznanca izslediti in postaviti pred sodišče, je ta za oblast neulovljiv. Neznančevo telo je očitno izven zakonov fizike in kemije, kot trdi pisatelj, vendar je vseeno v svetu fizike in kemije, če vstajenski mit o Jezusu drži.

Alojz Rebula se v svojem novem proznem delu strastno in silovito razmejuje s pojavi modernega materializma. V načinu utopičnega romana ironično biča odsotnost Boga v moderni družbi. Obsoja izgubo vere v vstajensko razodetje. Njegov tekst je domiselno pretkan z religioznimi impulzi in refleksi. Bog se kot »deus ex machina« nenadoma pojavi sredi zbanaliziranega družbenega utripa. Ni pa popolnoma jasno, ali je to zadnja faza dogodkov pred koncem sveta, kot je napovedana v Janezovem razodetju.

Jezus se namreč ne pojavlja kot strogi sodnik, temveč se prikazu-

je na »nežen način« kot tolažnik, vzpodbudnik, opominjevalec. Vsekakor dodobra razburka javnost. V njegovem imenu se kljub nasprotovanjem oblasti začena zbirati peščica verujočih pristašev, ki spominjajo na prve kristjane v katakombah, ki so že pred tisočletji pričakovali ponovni prihod Jezusa Kristusa.

Neznanec, ki je Alfa in Omega, se končno pojavi celo pred političnim voditeljem sveta, ki ga je dal v posebnem procesu obsoditi na smrt. Neimenovani Jezus, katerega ime je uradno prepovedano, velikemu voditelju pove, da je njegovo ime Resnica. Vendar je kljub Altisimovim prizadevanjem tudi tokrat neulovljiv. Tam, kjer je pred najvišjim državnikom pred trenutkom še stal božji neznanec, nenadoma zija praznina.

Roman je fantastično obarvan. Rebula poroča o asteroidu, ki se približuje Zemlji in jo lahko uniči. Piše o dopustih turistov na Luni, ki jo poimenuje s starogrško označbo Selenišče. Vendar je pisatelj v besedilo vnesel tudi svoje standardne elemente, znane iz njegovih drugih del, na primer hvalnice majhnih stvari, kot so kuhanje kosila, hoja po gozdu, občudovanje narave.

Pisatelj se tudi tokrat ni odpovedal svoji klasični izobrazbi in občudovanju antične humanitas. Celó v poznem tretjem tisočletju, ko grozi, da bodo odpravljeni vsi nekdanji jeziki, so mnogi kraji poimenovani z latinskimi in grškimi oznakami. Še vedno se omenjajo Vergilij, Horacij, Livij, Cezar in Grakh, pa četudi je to samo še odsev nečesa davnega,

kar je minilo. Poleg tega so močno vidni kritični refleksi o tajni policiji, političnem preganjanju idejnih nasprotnikov, pošiljanju politično nezanesljivih v psihiatrične klinike, kot da bi pisatelj hotel pokazati na še vedno nerazčiščene dogodke iz pandemonija komunizma in fašizma v 20. stoletju.

Novi Rebulov roman zrcali položaj kristjana v sodobni družbi, ki je paradoksen, a v najboljših primerih bodrilno uporen, razčiščevalen in istočasno eshatološko kreativen. Hoja proti toku vsesplošne neduhovne brezbriznosti vodi, kot sporoča priznani tržaški besedni ustvarjalec v tem novem zanimivem pripovednem delu, k svetopisemski Resnici, ki je Življenje.

Lev Detela

Tatjana Križmančič

*Prišel si
k meni
ko si sejal pšenico*

*pred prvim jesenskim mrazom
ko je na zemljo
legala slana.*

Vame

*v noč
ko ni želela biti noč
le biti zemlja zorana*

s tvojo roko posejana.

*Pred snegom
v senco vsega
kar v mraz
objema čas.*

*Prišel si
da pod belo odejo
vsakega diha
ne boš več sam.*

*V objemu skic
v letu ptic
sem sevala v tvoje dno*

kjer bije

*divja v tvojih mislih
razganja po želodcu*

in pije

*strup ljubezni
nesmisla
razbeljenih pogledov.*

*Le besedo
reci*

in tvoja bom

*v vsakem smislu živetega
v čutenju tebe*

*v objemu skic
v letu ptic.*

Na neki mednarodni konferenci sta pri večerji sedela skupaj ameriški in kitajski delegat.

Ameriški se je obrnil h kitajskemu: »Imeti rad juha?«

Kitajec je zadovoljno prikimal.

Kasneje: »Imeti rad riba? ... Imeti rad pečenka? ... Imeti rad banana?«

Kitajec je vselej vljudno prikimal.

Ob koncu večerje je predsednik predstavil povabljenega govornika – omenjenega Kitajca. Ta je predaval izredno pronicljivo in v brezhibni angleščini.

Po koncu predavanja je vprašal ameriškega sosedu: »Imeti rad moja konferenca?«

Pri psihiatru.

»Moral mi boste pomagati. Vsako noč sanjam, da se boksam.«

»In ste zjutraj čisto zbiti?«

»Jaz ne. Žena.«

V trgovini.

»Spoštovana gospa, kako bi bilo z aparatom za pomivanje posode?«

»Ga ne potrebujem, sem poročena.«

»Jaz koledarja sploh ne potrebujem: ko v trgovini kupim kruh od sobote, vem, da je ponedeljek.«

Župnik se je z duhovnih vaj vrnil tako navdušen, da je na vrtu zasadil križ in nanj pritrdil listek z napisom: »Tu je pokopan stari človek!«

Čez nekaj dni je kuharica pripisala: »Žal je tretji dan spet od mrtvih vstal!«

Znanca na morju.

»Če stoji človek na obali tako mogočnega morja, občuti svoj popolni nič.«

»Jaz občutim isto že ob vsakem pogovoru s svojo ženo.«

Opozorilo na bencinski črpalki: »Ne kadite! Četudi je vaše življenje brez vrednosti – naš bencin ni.«

Učitelj ustavi na cesti mater nekega svojega učenca: »Vaš sin ima izredno žejo po znanju. Ali ima to od vas ali od vašega moža?«

»Pol, pol. Znanje ima od mene, žejo pa od moža.«

»Moja žena že pol leta uganja šport, da bi bila videti mlajša.«

»In ima uspeh?«

»Ja. Sedaj ni videti več kot ženska pri triinštiridesetih, ampak kot moški pri devetintridesetih.«

NOVO!

Embury Paul Charles Benoit Jeanne Met I. Space

MONFALCONE HIMALAYA 1992
Scientific and mountaineering expedition

BUČANJE HUDOURNIKOV
Himalajski dnevnik slovenskega zdravnika

RAFKO DOLHAR

BUČANJE HUDOURNIKOV

14,00 €

Ste poravnali naročnino?

Celoletna naročnina 30,00 €.

Letalska pošta: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Poštni račun: 11131331; uprava Mladike, Ulica Donizetti 3 v Trstu (pon.-pet. med 9. in 17. uro).

Bančni račun: Zadruga kraška banka – Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 S089 2802 2010 1000 0016 916 ; SWIFT: CCRTIT2TV00).

920141584,5

COBISS

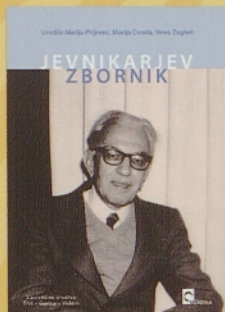
Vse publikacije naše založbe

lahko dobite

- osebno na našem sedežu v ulici Donizetti 3
- naročite po telefonu na 040 3480818
- ali po e-mailu na uprava@mladika.com

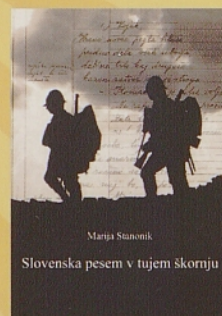
s 15% popustom!

JEVNIKARJEV ZBORNIK
ur. M. Pirjevec,
N. Zaghet, M. Cenda

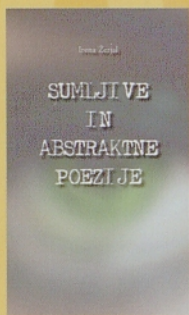

M. Gomboc
POZNEJE SE POMENIVA

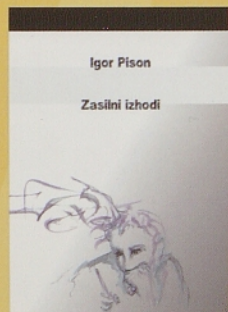
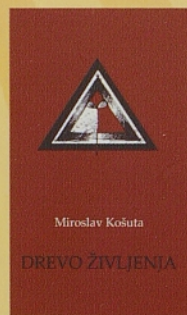
M. Stanonik
**SLOVENSKA PESEM
V TUJEM ŠKORNJU**

I. Žerjal
**SUMLJIVE IN
ABSTRAKTNE POEZIJE**

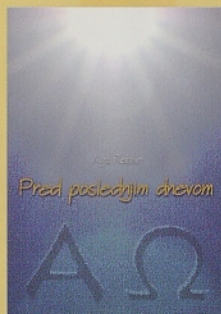

M. Košuta
DREVO ŽIVLJENJA

I. Pison
ZASILNI IZHODI

A. Rebula
**PRED POSLEDNJIM
DNEVOM**

B. Pahor
IN MIMO JE ŠEL SPOMIN